

MĚSTO v mé paměti IV.

SOUBOR LITERÁRNÍCH PRACÍ
TVŮRČÍ SENIORSKÉ SKUPINY

2010

Projekt „Město v mé paměti“ je finančně podpořen
z programu „ČSOB a Poštovní spořitelna pro podporu regionů“.

Projekt je zaštitěn Obcí spisovatelů Praha

Pro mne je psaní lékem mentálním. Hygienou duše. A jelikož tělo i duše jedno jsou, je tedy i lékem tělesným. Možná by bylo zajímavé zeptat se autorů, kteří jsou zastoupeni v tomto „malém čtení“, čím je psaní pro ně. Hádám, že s některými budu stát na palubě stejné lodi.

Psát sobě pro radost či druhým má cosi do sebe. Svěřuji totiž papíru něco, co doposud dlelo pouze v mé hlavě či duši v podobě pocitů a nevyřčených slov. Teprve prostřednictvím papíru tyto myšlenky ožívají a stávají se skutečnými. Rozhodnu-li se tyto zhmotnělé myšlenky veřejně publikovat, vykročil jsem z bludného kruhu ostychu a podceňování se. A to je jenom dobře.

Každá myšlenka, i ta scestná, má smysl. Vytyčuje totiž mantinely myšlení, trajektorii uvažování. Proto děkuji všem autorům, že ztratili zábrany veřejně sebe a svoji tvorbu prezentovat.

Pavel Zajíc – ředitel knihovny

Doba předvelikonoční - rapačování

V první polovině 20. století byli městští i příměstští kluci v Rožnově stále velmi aktivní. Svatý velikonoční týden se hlásil Škaredou středou. To už měli plnou hlavu příprav na rapačování.

Celý rok dobře na půdách a v kůlnách uložené rachoťící nástroje se pilně oprašovaly a zkoušely, zda dobře fungují. Ti malí točili hrkotkami nebo klapali klapači. Starší už jezdili s rapači různě sestavenými a vylepšenými, aby nadělaly co nejvíce rámusu. A komu to nejvíce rachotilo, ten byl vždy středem obdivu. Všichni tito snaživci tak nahrazovali po celý rok znějící zvony při ranním a večerním klekání a při poledním Anděl Páně.

V té době dospělí říkali: „Zvony odletěly do Říma“. Na otázku, co to znamená, odpovídali – „zvony hrůzou oněměly, nebo nezvoní na památku Ježíšova utrpení“ apod. Nutno také zmínit, že na kostelní věži byl také velký rapač, který ručně obsluhovala žena z chudobince vedle kostela a které neřekl nikdo jinak než Jindřiša.

Mnozí kluci nemohli ze středy na čtvrtek ani dospát a vyučování ve škole už za moc také nestálo. První obchůzka s rapači se konala vždy na Zelený čtvrtek ve 12 hodin. Všichni zúčastnění se sešli u kostela. Že jich bylo až 70, je v současné době k neuvěření. Obešli s velkým rámusem třikrát kolem kostela, pokračovali k náměstí a pak rozdělení na jednotlivé skupiny procházeli svými předem určenými ulicemi a úseky města.

Kluci z nejbližšího okolí náměstí pokračovali ulicemi Nerudovou, Čechovou, Palackého, Na Zahradách a Pionýrskou. Bučišťané a další zajišťovali ulici Pivovarskou, Videčskou, Dolní Nábřeží, Chodskou a Bučiska. Dražané měli na starost ulici Bayerovu, Sokolskou, Chobot, Zátíší, Kramolišov a Dráhy.

Tento den se vše opakovalo ještě k večeru v 6 hodin před Poslední večeří Páně. Od začátku bohoslužby už stáli kluci v zadu se svými rachoťícími pomocníky. Při pozdvihování a ukládání těla Páně do Getsemanské zahrady vyběhli ven a obrapačovali kolem kostela. A po ukončení mše se vše opakovalo.

Na Velký pátek se opět, jako pokaždé, začínalo modlitbou u kostela. V šest hodin ráno se již rapačovalo klekání. Ani velké úsilí nemohlo přehlušit ten velký rapač na věži kostela. Pak se pokračovalo po stanovených trasách jako předešlý den. Než se šlo do školy, byly všechny úseky města obrapačovány. Obchůzka se konala i v poledne, a tak rapačáři, kteří by to nestihli, byli

uvolňování i z vyučování. Tato činnost se hodnotila více než účast ve škole. Znovu se vše opakovalo odpoledne a také před Pašijemi a velkopátečními obřady. Po obřadech ještě objet s rapači 3x kolem kostela.

Na Bílou sobotu se také nepoleželo v peřinách. Sešli se zase v 6 hodin ráno a prošli své úseky. Tento den býval zvlášť oblíben. Odpoledne, na počest zmrtvýchvstání Ježíše Krista se navíc modlili. Před každým domem pokleklí, ať to bylo do prachu, bláta nebo sněhu. Modlitby Anděl Páně, Otče náš, Zdrávas Maria odříkávali všichni. Nakonec modlitbu, která žehnala obyvatelům i domu. Toto poslední přání všeho dobrého již odříkával jen vedoucí, většinou nejstarší a všemi uznávaný.

Majitelé a obyvatelé jednotlivých domů odměňovali rapačáře a koledníky buď sladkou odměnou, na které si všichni smlsli, nebo nějakou korunou. Peníze přebíral vedoucí skupiny a po ukončení této velmi náročné obchůzky rozdělil všem zúčastněným klukům.

Velmi těžkou službu měli, když přšelo nebo mrzlo. To se nestihlo prohřát promrzlé tělo, ani uschnout slušné oblečení a boty. I přes rodičovské přemlouvání se muselo jít. Vždyť nebudu kazit partu. A přišel bych o zážitky. V některých domech žili chudobní lidé a dali málo. O jiných se vědělo, že by mohli dát více. Kde dali víc, tam se z vděčnosti ještě přimodlili. Přihodilo se také, že se modlili u více chalup a nikdo z nich nevyšel. Až u dalších jim řekli: „Už tu rapačáři byli!!“ Otázka, která skupina nám to vybrala, obsahovala i zlobu. Často tak byli postiženi Dražané. Těm téměř každý rok některou ulici vybrali tylovští rapačáři. Radostně se všichni sešli před posledním rapačováním. Starší ze skupiny již měli rozpočítány všechny vybrané peníze, a tak každý dostal svůj díl.

Před slavným Vzkříšením se s velkou radostí a energií procházeli naposled ulicemi města Rožnova. Znovu uložit své rachořící pomocníky a těšit se prožitky a dobře odvedenou a všemi uznávanou činností.

Podle vyprávění zapsala Julie Radhošťská, 2010

V těch časech

V těch časech, kdy bývaly maminky zbožné, jsem se narodila i já zrovna takovéto mamince. Celým kalendářním rokem procházejí různá církevní období, my jsme je s maminkou prožívaly v intenzivnějším zbožném ladění.

I když naši rodiče stavěli nový dům jen z jednoho platu – tatínkova – a měli nás celkem pět dětí a k tomu ještě pole kolem domu, takže pod tíhou starostí a práce padali únavou. Právě proto hledali pomoc u Boha, který je v tom těžkém životě bezpečně posiloval. Zvláště maminka nás vždy vedla k modlitbě; ranní, večerní, před jídlem, ale i děkovnou po jídle.

Jako dítě jsem nebyla schopna pochopit úžasnou Boží lásku k člověku a jeho vedení desaterem přikázání, vždy jsem ale milovala Bohem ustanovený sedmý den v týdnu – neděli. Často se na sebe dívám s podezřením, že jsem byla líná, ale neděle byla pro mne něčím úžasným. Těšila jsem se na cestu do kostela a domů. Chodili jsme vždy všichni. Bylo to něco výjimečného. V tak silné sestavě jsme chodili málokde. Se staršími sestrami, s bráchou a později také s mladší sestrou, pro kterou jsem byla konečně já ta starší.

A pak doma. Kouzelné chvíle. Tatínek pomáhal mamince vařit oběd. Celý týden chodil do práce a často se vracel dosti pozdě. Teď jsem si jej mohla konečně užívat. Dvě nejdražší bytosti byly spolu a staraly se o nás – no krása!

Jednou, vždy v měsíci květnu jsem přednášela báseň velebící Marii – matku Boží. Ten den měl mimořádně zvláštní nádech. Věděla jsem z mamincina rozradostněného obličejce, že mne podporuje v této Bohu milé činnosti. Před odchodem do kostela mi uřízla tehdy velkou vzácnost v naší zahrádce – řepčík. Pro mne to byla královská koruna, jejíž zvonky jsem sledovala po celou cestu. Kromě této květiny jsem si nesla ještě jednu věc, hodně velkou trému. Když mne ale po skončení „májové“ paní Zátopková pochválila, těšila jsem se, že za rok od ní dostanu opět básničku a budu moci zase přednášet.

Byla to prestižní záležitost. S radostí a pýchou, jak jsem dobrá, jsem spěchala rychle domů pochlubit se, že jsem byla pochválena. Velmi mne těšila mamincina radost. A co také bylo pro mne bezvadné? Když jsem se učila některou tu básničku – nemusela jsem se zapojovat do domácího pracovního procesu.

Julie Radhošťská, 2010

Dobrá rada nad zlato

Je to již pár desítek let, co jsem propadla kouzlu fotografie tak dalece, že jsme si spolu s bratrem zařídili provizorní temnou komoru v koupelně a vždy v napjatém očekávání se dali do vyvolávání filmů a zhotovování fotografií, od obyčejných kontaktních až po zvětšeniny formátu 18 x 24 cm. Vzpomínám si na někdy opravdu provizorní podmínky, kdy jsme museli ohřívat vývojku v blízkosti malých elektrických kamínek, protože teplota v koupelně, hlavně v zimě se stěží blížila k 20 stupňům. Ale byla to opravdu zábava i napětí, když jsem pozorovala, jak se ve vývojce na fotografickém papíru objevoval očekávaný snímek. A těch pokazených papírů, když se zvolil čas osvitů, či clona na zvětšováku špatně!

Ale to už je historie. Doba pokročila, včetně kvality fotoaparátů, a tak nyní, místo staré zrcadlovky značky Flexaret, či Minolty nebo Olympusu, kde se používal ještě film, jsem začala používat digitální fotoaparát, který jsem víceméně „podědila“. Navíc s nástupem barevné fotografie stačilo vytáhnout film z fotoaparátu a donést ho do fotoateliéru, do některé sběrný v drogerii, či zaslat do HAPPY FOTA v Českých Budějovicích. A bohužel, z celého filmu byla někdy jen polovina „ke koukání“. Avšak digitální fotka skýtá nepřeberné možnosti, jen to člověk musí umět i s počítačem. A to byl u mé osoby kámen úrazu. A stále ještě je. Nebýt mých tří synů, kteří práci s počítačem hravě zvládají, byl by to pro mě velký problém. Ale učím se.

Bylo to letos začátkem března, kdy jsem večer seděla u počítače a snažila jsem se své fotky uložené v počítači trochu vylepšit. Když jsem na jedné objevila červené oči u fotografované osoby, věděla jsem, že to jde opravit pomocí ikony „redukce červených očí“, což jsem ihned provedla. Ale potom ne a ne přijít na to, jak se zbavit bílého kroužku, který mi pořád lítal sem a tam po obrazovce monitoru. Co naplat, doma nebyl žádný počítačový expert, a tak jsem musela poslat „esemesku“ nejmladšímu synovi do firmy, toho totiž práce na počítači živí. Jelikož má mé číslo mobilu v kontaktech, píšmu stručný dotaz:

„Jak mám zrušit funkci ikony redukce červených očí?“ A bez podpisu. Chvilí to trvá, než se ozve hlasité pípání mého mobilu, oznamující tak příchod SMS zprávy. Rychle se dívám na přijatou zprávu a čtu jednoduchou větu: „Nefoť angoráky!“

Sice jsem se zasmála, ale proč mně neporadil? Asi nemá čas se rozepisovat nebo zavolat. Po delším snažení se mně podařilo zbavit se

létajícího bílého kroužku a mohla jsem pokračovat v úpravě dalších fotek. Po dokončení vypínám počítač a jdu do kuchyně za manželem. Chci mu ukázat vtipnou odpověď od Petra, ale nemohu na mobilu nějak najít v přijatých zprávách označení Petr. Vidím jen jméno Pavlíček. A tehdy s hrůzou zjišťuji, že jsem neposlala dotaz Petrovi, ale panu Pavlíčkovi, našemu známému elektrikáři. Nějak jsem se přehmátla u písmena P. Dodneška pan Pavlíček netuší, kdo mu poslal tak neobvyklý dotaz a komu tak pohotově a vtipně poradil.

Mira Baštánová, 2010

Cizinka

Krásná připlula po řece Bečvě cizinka. Odkud přijela do Rožnova, aby se zde usadila, nikdo neví. Prostě je na řece Bečvě bez pozvání. Sebevědomá, že si získá hodně popularity. Nemá pozvání ani pas. Je společensky vychovaná, krásně si ve vodě plave, kachny ji respektují, ale nadšené nejsou. Cizinka nutrie jim narušila jejich území. Proplouvají na vodě, vytváří velké kruhy, jako by si nutrie měla dát pozor, že na vodě jsou pány.

Nutrie si hledí svého, krásně panáčkuje, umývá se způsobem nenapodobitelným, velmi elegantně, snad jí chybí jenom zrcátko. Velmi dbá na svůj kožíšek, je prostě krasavice nebo krasavec. Získala si mnoho lidí, hlavně dětí. Nosí jí pamlsky, ochotně je bere od všech. Stala se miláčkem také pro ty, co velmi spěchají a mají zamračenou tvář, i oni se musí smát kouskům, které předvádí. Jak málo stačí k životu, pro lepší náladu všem, co se zastaví.

Ten, kdo ji pustil na svobodu, netušil, jakou popularitu si zvíře získá. Žij si blaze a těš se ze své svobody a potěš srdce dětí i dospělých. Je vlastně jedno, zdali ten hezký tvor je nutrie, snad ondatra. Setkání s ním je potěšující.

Anna Čubová, 2010

Kotáry

Moje kotáry, moje slunce, moje pastviska, moje potůčky, lesy, cestičky, vyvrácené pařezy to vše je moje, když na kotárech jsem sama. Sním, nikdo mě neruší, jenom bzukot včel a zpěv ptáků...

Vracím se do vzpomínek mládí. Bože, ta krása – vše pomíjivé. Je mi líto, vše rychle uběhlo. Roky, vraťte se zpět! Jak bych vás znovu milovala dvojnásob.

Slyším stařenčin laskavý hlas. „Děvče, nachystej kýble a ráno skoro půjdeme sbírat maliny.“ Kus chleba do ruksaku, kýble a hrnek sběraček ovázaný kolem pasu starým šátkem. Vlažný větřík pofukuje a jdeme lesní cestou, u potůčku zastavíme, nabere vody, osvěžíme čelo, ruce, jaké blaho! Stařenka povídá, že za hodinu budeme v rubisku, tam bude malin. Míjíme část lesa „Bilova“ a stařenka vykládá, jak se zde za války v těch osamocených, polorozpadlých chalúpkách schovávali partyzáni.

Pravda, vzpomínám si velice dobře, jak je kdosi prozradil, ale nechci si své krásné, citové myšlenky nechat ničím rušit. Slunce začíná pálit, když jsme na místě. Vyhledáme veliký pařez, pokládáme kýble, kus chleba do kapsy a sbíráme maliny. Také v duchu počítáme, kolik dostaneme peněz, když bude natlačený kýbl a ještě hrnek. Dívám se po slunci, jak putuje po obloze, zachází za vrcholky stromů. Trochu stínu ochladí čelo. Chodíme po celém rubisku, konečně nasbíráno a putujeme utrmácení domů. Vítá nás naše chalupa, zahrada, jak vše známé, klidné místo pro všechny, kdo zde bydlí.

Ale konec myšlenek, přeludů. To vše bylo a nikdy se nevrátí zpět.

Roráty

Vstávejte, je nejvyšší čas, láteřila stařenka. Večer není možné vás dostat do loža a ráno byste spali až do samého rozednění. Velebníček už je v kostele, všude se svítí. Jak vylézt z teplé duchny do zimy, kamna studená a venku mrzne, až praští, obloha byla ještě černá, jenom hvězdy krásně svítily. Čert nám byl dlužen, že jsme bydleli hned vedle kostela, když jsme museli být skoro ráno první v kostele, protože bratr ministroval. Lavice poloprázdné, nebylo moc lidí, kdo by se také ráno pachtil přes záměť sněhu, a tak jsme museli sedět v první lavici před oltářem a nahlas zpívat.

Velebníček si dobře pamatoval, kdo chodí na roráty. Také jsme museli chodit ke zpovědi. Pane Bože, z čeho se zpovídat, na hřešení nebylo ani pomyslení, když desatero přikázání jsme doma dodržovali až přehnaně. Ráno modlení, v poledne také a večer před spaním dva otčenáše navíc. To nebyly jenom roráty, hrubá mše, odpolední požehnání, květen májové pobožnosti.

Celou zimu se u nás spravovaly a šily košile pro ministranty, sestra měla šicí stroj, byla vyučená švadlena, tak jsem přišla z práce a musela až do pozdního večera přešívát kostelní ošacení a různé plachty, co se dávaly na oltář. Nejhorší byly opravy různých brokátových ornátů. Prsty propíchané, oteklé, žádné slitování, vše se muselo opravit. Sestra plakala, nemohla propíchnout jehlou tlusté lemy a okraje, tak jsem sebrala staříčkovi tlusté ševcovské šídlo a začaly jsme propichovat díry tím, než na to přišla slečna z fary. Dostala jsem za to, že jsem staříčkovi sebrala šídlo a sestra, že mě poslechla. Stařenka láteřila, sakramenti jedni, běžte se vyzpovídat a přijat svátost oltářní, ať vám Pán Bůh odpustí. Slíbily jsme, že půjdeme, ale nikdy jsme to velebníčkovi neřekly. Sestra říkala, že je dost na tom, když jsme musely v kostele čistit svícny a umývat podlahy. To jsme měli za to, že jsme byli zbožná rodina.

Také jsme u domu pěstovali hodně kvítí pro kostel. Já jsem musela zalévat od jara až do zámrazu, nepočítaných kýblů vody. Zahrada to byla krásná, než ji kostelnice začala škubat do váz pro oltáře v kostele. Místo dětských her jsme se starali jenom o kostel celý rok. S odstupem času stejně ráda vzpomínám, byla to krásná léta práce, ale i radostí.

Trampoty

Při našem hospodářství na dědině patřila také koza. Měla slapské jméno. Říkali jsme jí Pukeš. Větší potvoru jsme nemohli už doma chovat. Jak viděl náš pes, že pouštíme kozu na dvůr, tak dobrovolně zalezl do bůdy. Koza ho neměla také ráda, s rozběhem nabírala jeho bydlení na rohy. Stařence sežral muškáty a na šňůře s prádlem ožrala mamince zástěru. Patřila do hospodářství, protože jsme měli mléko pro prase, a to bylo tak chytré, že nežralo z korýtka, až dostalo od kozy na přilepšenou mléka.

Jednou v týdnu stařenka poručila, abychom uvázali kozu na provaz a odvedli ji ke strýčkovi Smahlovi. Strýček byl mamčin bratr, choval doma při svém hospodářství obecního kozla. Pro dědinu to byl „cap“. Koza jakoby znala cestu, vyrazili jsme od domu takovým tempem, že jsme přišly ke kozlovi úplně zpocené, až nás tetička pokárala, co tak kozu honíme. Odvedla kozu ke kozlovi do chléva a mezitím, že jí pomůžeme nařezat sečkovice. Chopili jsme se práce, míchali slámu s trávou a cpali do sečkovice. Tetička točila kolem a za chvíli jsme měli plné koše a nesli jsme kravám do chléva a sypali do koryta. Tetička měla přichystaný hrotek, že půjde dojit krávy. Čekali jsme s bratrem u stodoly a mně se to řezání sečkovice tak zalíbilo, že jsme nařezali ještě jeden koš. Na víc už nebylo trávy. Na plotě u vrátek byly dané větrat polštáře s dekou. Vzala jsem polštář a cpala do sečkovice, točili jsme kolem, až peří létalo po stodole. Když jsme viděli, co jsme provedli, utíkali jsme bez koze domů.

Kde máte Pukeša, vyptávala se stařenka. Že jsme tam tak dlouho byli, ale řezali jsme sečkovici a pro kozu si máme přijít zítra. Celý večer jsme byli hodně úslužní, až to stařence bylo divné. Druhý den přivedl strýček kozu sám, a říkal, co jsme provedli. Dostali jsme klepáčem, až nás strýček musel bránit.

Kozlata jsme měli dvě, ale ke kozlovi nás už nikdy neposlali. Tetička se na nás brzy přestala zlobit, a když šla z obchodu, tak nám přinesla nějaký pamlsek. Sečkovici jsme chodili občas tetičce řezat, ale peřiny na plotě nikdy nebyly, ale visely tam občas strýcovy oprané pracovní háby. Poučení klepáčem jsme řezali jenom slámu s trávou.

Zavináč

„Žijeme v moderní době, tak k Vánocům dostaneš, maminko, počítač“, oslovil mě syn. Dobře, souhlasila jsem, protože tak rozhodla i snacha. Zažila jsem si své, ale byla jsem pyšná, že jako seniorka se můžu podílet na moderní technice. Co na tom může být tak složitého – klik sem, klik tam – a samo to skáče na obrazovku. Jenže co se sousedův chlapec naučil ve škole za hodinu, já jsem se musela učit celý týden. Co jsem se nadřela v pondělí, ve středu jsem z toho nevěděla skoro nic. A tak podobně jsem se učila celý rok. Byla jsem jako studentka, která dělá reparát. Postupně jsem se začala dovídat věci, které nejsou v žádných novinách. Tak přešel rok.

Letos jsem si dovolila a požádala pana ředitele rožnovské knihovny, aby mi nainstaloval psací zařízení, byla jsem pokročilá studentka, začala jsem psát jen levou rukou, pravá mi zavazela. Celý den jsem se snažila, jásala jsem, ale předčasně. Když jsem měla odeslat „email“, dostavil se zmatek. Ztratil se mi „zavináč“. Po instalování písma se to na klávesnici změnilo.

Když jsme měli letos 1. února setkání seniorů v rožnovské knihovně, tak jsem si velice posteskla, že nemám zavináč, ani nevím, jak ho najít. No, pobavila jsem všechny přítomné, nastala veselá chvílka. Nyní už zavináč mám a vše je v pořádku. Udělám si radost a koupím si zavináče opravdového a pořádného v Albertu.

Jak jsem poznal baču – pana Blinku na Černé hoře

Vítr obrátil osmdesát pět stránek mého života a já sedím na balkoně zababušený v dece a na nohou bačovské papuče. Dívám se na zasněžený Radhošť a u nohou mi sedí celý Rožnov. Radhošť se na mě šfúří, už jsi dochodil, už jenom sedíš a na mě čumíš.

Je pravdou, že jsem na Radhošti býval každý rok, také na Javorníku, Lysé hoře a Javorníku na Moravsko-Uherské straně. Všechny kopečky jsem prošel, znám možná každou cestičku, ale teď sedím a jenom vzpomínám. Ty vzpomínky jsou možná pěknější než ty vlastní túry.

Když jsem chodil do první obecné, paní učitelka Šulcová nám četla Broučky od Jana Karafiáta. Zlí jazykové tvrdí, že to napsal v Hrubé Lhotě. Jiní zase, že až v Jižních Čechách. Není vůbec podstatné, kde to napsal, podstatné je to, že to napsal. Není pěknějšího čtení pro děti i dospělé jak Karafiátovi Broučci. Jiří Trnka to ještě posvětil. Nasadil tomu královskou korunu. Nádherný večerníček! Nenechám si jej nikdy ujít.

Paní učitelka nám přečetla první stránku a povídá: „Děti, když budete hodné a budete se dobře učit, tak vám zítra přečtu druhou stránku.“ A tak nás vyvedla na sýrové niti až na Javorník. Ve druhé třídě nám paní učitelka Šindelářová četla Káju Mařka. Když jsem měl deset roků, šel jsem s maminkou na hafery do Ondřejníku. V Kozlovicích pod horou jsme šli kolem revíru. A já si říkal, tady bydlela Zdena a někde dál musí být hájovna, kde bydlel Kája Mařík. To byla ta naše dětská fantazie.

Ve třetí třídě nás učil pan učitel Vojtěch Zelný. Zaučoval nás do kartografie. Jednou donesl do třídy několik klubek špagátu. Co deset metrů udělal na něm smyčku pro dětský prst. Když měl deset smyček, bylo to sto metrů. Před školou strčil první kluk svůj ukazováček do první smyčky, druhý do druhé a desátý do desáté. Pan učitel měl na papíře před školou zaznamenaný nultý metr. Po sto metrech si namaloval most Cimentfák. Na dalších sto metrech německý dům. Když jsme došli na Kunčickou hranici, tak měl zaznamenaná 2 200 metrů. Dodnes si pamatuji, kde je 500 metrů, kde 1 000 metrů a tak dále. Já jsem bydlel 1 500 metrů od školy. Pak nám ve třídě na tabuli maloval katastr obce Tiché.

Na hřišti dokázal vykopnout míč tak, že letěl kolmo vzhůru. Doma jsem to zkoušel, ale nikdy jsem to nedokázal. Dokázal jsem se strefit do několika oken. Na konci roku jsme dělali výlet do Frenštátu a na Horečky. Za Jandovým trojřadím jsme došli ke trati, pod kterou byl podjezd k řece Lubině. U této trati nám dal příkaz, počkejte na mne, já za chvíli přijdu, ale nikdo nesmí vystoupit nahoru na trať. Vzal sebou tři žáky, já byl mezi nimi, a zavedl nás do svého bytu. Bydlel v Kutáčové vile na Dolní ulici ve Frenštátě. Ve svém bytě měl velký pokoj asi šest krát deset metrů bez nábytku. Uprostřed stál strom s větvemi až do stropu. Dodnes jsem nepochopil, jak tak velký, suchý strom dostal přes futra do toho pokoje. Na něm byla spousta malých ptáčků. Toto jsem viděl poprvé ve svém životě. Byla to jeho záliba, koníček.

O čtyřicet let později jsem se přestěhoval do Rožnova a jako první věc jsem navštívil pana učitele Zelného. Bydlel v domě za radnicí. Nepoznal mne. Za čtyřicet let se člověk změní. Když jsem se představil, pozval mne dále a vysvětloval, že měl na Záhumení zahradu a terárium, kde choval hady, německé ovčáky a papoušky. Když Tesla postavila sídliště Záhumení, muselo jeho terárium ustoupit vyšším zájmům. Přestěhoval se na nábřeží, kde na zahradě pana Lese si mohl postavit voliéru a tam měl několik malých papoušků zelených a jednoho hlídače – německého ovčáka. Doma měl již jenom deset velkých papoušků brazilských a australských, krásně zbarvených. Dva z nich uměli zpívat „Rožnovské hodiny“. Naučila je to paní Olga Zelná. Když měl pan Zelný 85 roků, postihla ho večer mozková příhoda. Odvezli ho do Valašského Meziříčí a tutéž noc zemřel. Je zajímavé, že v té době měli již jen dva papoušky, ty, kteří zpívali. A tu noc také skončil jeden papoušek. Za týden skončil i druhý, a tak skončila anabáze papoušku u Zelných.

Ve čtvrté třídě nás učil pan řídící učitel Arnošt Kriebel. Jednou donesl do třídy jedenáct knih. Povídá: „Sbor frenštátských učitelů napsal své náměty a do jedné kytičky je svázal frenštátský učitel a spisovatel František Horečka. Je to kniha o památném Radhošti. Stojí jednu korunu (byla brožovaná). Když tuto knihu koupí deset žáků, tak tu jedenáctou dostane jeden žák zdarma, kterého si vy sami vyberete.“ Los padl na mne. Já šel domů, knihu svíral na své hrudi a v očích slzy radosti, že tato kniha je moje. Byla to první moje kniha v životě. Dodnes ji chovám jako relikvii. Když jsem nastoupil do práce, tak z první výplaty jsem ji nechal svázat.

Na konci roku jsme jeli na výlet na Radhošť. Tehdy se chodilo z Tiché pěšky. Když některý z rodičů půjčil koně a žebříňák, tak se jelo na voze. Pan řídící učitel objednal malý autobus. Byl to první výlet z Tiché, který jel autobusem. Zastavili jsme v Rožnově na místech, kde dnes stojí koupaliště

Autokempu. Kolem byly samé louky. Z toho místa jsme šli pěšky na Černou horu a na Radhošť. Na Černé hoře jsem poprvé ve svém životě viděl kolibu, asi 200 ovcí a košáry kolem dokola. Tehdy jsem poprvé spatřil baču - pana Blinku na Černé hoře. Ukázal nám, jak bydlí se svým pomocníkem, nad ohněm kotek, kde vařil žinčici, jak dělá sýr. Nabídl nám žinčici a mohli jsme si koupit kousek sýru. Pak nám předvedl, jak dojí ovečky. Měl dvě ohrady, uprostřed dvérka, kde seděl a dojíl ovečku. Podojenou pustil do druhé ohrady, aby poznal, kterou má podojenou. Pískl na Tarzana a ten mu nadehnal další ovečku. Když jsme všechno viděli a ochutnali, pokračovali jsme na Radhošť. Na tento okamžik, na tento zážitek nikdy nezapomenu.

Z Radhoště jsem viděl Velký Javorník, Prostřední Javorník a Kyčeru. Vlevo Kamenárku a Bačův vrch. Dole město Rožnov. Napravo Červený Kámen (domorodci mu říkají Lichnovská hůrka). Vlevo Kotouč a město Štramberk. Kotouč tehdy vypadal jako velký bochník chleba, kde z přední strany je ukrojený velký skrojek (bílá stěna kotouče). Dnes je vidět již jen zadní skrojek Kotouče, takže za pár roků tam bude již rovina a pak půjdou do země. Dále vpravo jsem viděl Kazničov a Tichávskou hůrku. Když jsem uviděl rodnou chalupu a okno, ze kterého jsem viděl každé ráno Radhošť, když jsem se probudil, lechtalo mi u srdce, že toho nelze slovy ani vyjádřit. O tom, co se mi honilo hlavou, když jsem se probudil a viděl Radhošť, by bylo povídání na několik večerů.

Pak nám pan řídící učitel vyprávěl o kapličce, sousoší Cyrila a Metoděje. Poté jsme pokračovali na Pustevny, kde jsme po cestě narazili na kolibu staršího bratra pana Blinky. Tam jsme si koupili za šestku vody do sodovjáku. U sochy Radegasta nám vyprávěl o Albínu Poláškoví. U Cyrilky bylo pěkně vidět na celé Pustevny a zase vyprávění o architektu Dušanu Samo Jurkovičovi, který postavil Pustevny tak, jak je dnes známe. Z Pusteven jsme šli pěšky do Ráztoky na autobus, který nás tam čekal. Pěšky jsme šli proto, že lanovka byla postavena až v roce 1940.

V roce 1988 jsme si udělali s manželkou výlet na chatu Mír. U stolu v rohu seděl staříček sám. Můžeme si přisednout? Ale ano. A jakou to staříčku pijete, Ale, tu našu, borovů. Tak jsme si dali také tu borovů. Když jsme pili druhou, povídám: „Před 54 léty jsem byl na Černé hoře a bača mi tam nabídl hrnek žinčice. Dnes mi tam nenabídne nikdo ani vodu. Ba, ba, říká staříček. Jak pak by vám mohl nabídnout, když bača sedí teď vedle vás. A to byl pan Blinka mladší, bača z Černé hory.“

Tu chvíli mi proběhlo hlavou mnoho otázek. Kolik vlastně měl tehdy roků? Když už tehdy se mi zdál starý chlap. Pane Blinky, kolik máte vlastně roků? Sedmdesát sedm. Vhodil jsem to rychle na ščet, protože mobil tehdy nebyl. Vyšlo mi, že tehdy měl dvacet tři roků. Jak nám, dětem, tehdy dospělí lidé připadali staří! Celý problém ale spočívá v tom, že bačové nikdy neprali své kalhoty. Nesměli. Kalhoty musely vonět lanolínem, který vylučuje vlna z oveček. Kdyby je bača vypral, nikdy by ovečka k němu nepřišla a on by ji nemohl podojit. Košulenká černá, kdo ti ju vypere, když maměnky nemáš. Tak nám to vyprávěl pan PhDr. Štika na své besedě 4. ledna 2010 v městské knihovně. Bradu bača neholil celou sezónu od jara až do podzimu. To všechno patřilo ke koloritu tohoto řemesla. A všechny tyto okolnosti přispěly k tomu, že nám, malým děckám, tito lidé zdáli se tak staří.

Pane Blinky, jestlipak ještě chováte ovečky? Ba, ba, chovám. Mám jich ještě pět. Bydlel tehdy pod chatou Mír. A jestli děláte také sýr? Dělán. A mohu si přijít? Můžete, ale tak za tři měsíce, až začnu dojit, ještě nepasu.

Za tři měsíce potkám souseda Václava Jaroně, školního inspektora ve výslužbě, který teď maluje pěkné obrázky s valašským motivem na sklo a keramiku. Vašku, prosím Tě, zeptej se pana Blinky, kdy si mohu přijít pro sýr. Václav má chatu vedle pana Blinky. Už nemůžeš. Před týdnem jsme ho pochovali. A tak skončila anabáze bačů a Blinky na Černé hoře a na Radhošti. Vyprávěl mi pan Jaroň, že se rád díval, jak Blinky vedl své ovce na pašu. Šel v ovčácké haleně, na hlavě špičatý klobouk a v ruce velikou hůl, vyšší jak on sám. Za ním cupitaly ovečky se zvonečky na krku, jak děti v první třídě. Řekl mi, že v něm viděl toho biblického Ezaua, jak pase stádo ovcí v tom kraji Judském.

V páté třídě jsme již na výlet nejeli. Byl celostátní zákaz všech školních výletů. Tehdy se stalo veliké neštěstí. Na řece Dyji se utopilo 31 dětí z Rakvic. Zůstala jen vzpomínka a smutná písnička, kterou flašinetáři hrávali a zpívali na každém jarmarku a pouti.

*V Rakvicích na Dyji
Černý prapor vlaje
A těch třicet ubohých dětí
Na dně Dyje hnije ...*

Už mi bylo na balkóně zima. Zamával jsem Radhošti a šel do teplých krajin a nevytopených komnat.

Jaroslav Hlaváč, 2010

Dvě setkání

V září 1987 jsem služebně pobýval ve Wetzlaru v tehdejší západní Německu. Školení, které jsem tam s kolegou absolvoval, bylo velmi náročné, takže jsem každý den po návratu do penzionu, kde jsme bydleli, doslova padal únavou.

V pátek jsem – přešťastný, že se mi splnil sen – začal vybalovat „úlovek“. Z kapesného jsem si totiž koupil kvalitní radiomagnetofon, o jakém jsem už dlouho snil. A hned jsem spustil kazetu, kterou jsem koupil ve vedlejším obchodě. Byla to hifi nahrávka melodií z Mozartova Dona Giovanniho (v ty dny uplynulo právě dvě stě let od její premiéry v Praze).

Zcela jsem se ponořil do nádherných melodií – v pokoji se už smrákalo, když se mi najednou zdálo, že nejsem sám. Znáte ten neodbytný pocit, že vás někdo pozoruje? Tak to jsem právě pociťoval sám, ale nebylo to nikterak nepříjemné.

„To je nádhera, jak to děláte?“ zazněl najednou neznámý, ale přesto velmi sympatický hlas (bylo to pochopitelně německy, ale byl jsem už pár dní ve Wetzlaru, kde kolem mne zněla němčina od rána do večera, tak mi to připadalo normální). V koutě v křesle se rýsovala nejasně drobná postava v jakémsi maškarním oblečení, samá krajka. „Jak to dokážete, že vám hraje celý orchestr, zpívají sólisté i sbor, vždyť se do té malé skříňky nemohou vejít!“ pokračovala postava.

Co na takové otázky odpovědět? Zadíval jsem se do kouta, zdálo se mi, že rozeznávám na hlavě bílou paruku s lokny – to není možné! „Kde jste se tu vzal??“ odpověděl jsem otázkou, neboť jsem jej poznal – byl to sám veliký Amadeus!

„Jednou za sto let se mohu na chvíli vrátit zpátky, abych zjistil, jestli lidem má hudba ještě něco říkat, zdálky ji slyším, jestli někde hraje, ale řekněte mi, jak to děláte?“ opakoval tvrdošjně. Jak stručně vysvětlit někomu, jak se zaznamenávají a reprodukuje zvuky, když pravděpodobně nikdy nic neslyšel ani o elektřině, ani o polovodičích a všech těchto věcech, a navíc jste z takové návštěvy celý zkoprnělý? „Za dvě stě let od vaší doby lidstvo mimo prostředky, jak se co nejúčinněji zabíjet, vynalezlo i mnoho příjemných a prospěšných věcí, a toto je jedna z nich!“ V duchu jsem usilovně hledal otázky, na které bych chtěl slyšet jeho odpovědi, ale předešel mne: „Mně stačí, že jsou i po takové době lidé, kteří moji hudbu poslouchají, děkuji vám,

ted' se mohu klidně vrátit!". Už jsem se mu nestačil vyznat ani ze své lásky k jeho hudbě a cítil jsem, že už je pryč. Dozněl závěrečný sbor z Dona Giovanniho a kouzlo pominulo. Rozsvítil jsem a šel se osprchovat.

Uplynulo dvacet let. O Mozartovi toho dnes vím neskonale více – přečetl jsem několik knih o něm, několikrát jsem viděl Formanův film Amadeus, mám dosti rozsáhlou sbírku Mozartových děl na kazetách, CD i DVD... V neděli 18. února máme vstupenky na mimořádné představení opery Cosi fan tutte v ostravském NDM, kterého se zúčastní i překladatel (spíš „přebásnitel“) libreta této opery do moderní češtiny Jarek Nohavica. Přes moderně (a trochu frivolně) pojatou scénu, která se mi moc nelíbí, jsem představením nadšen, hlavně pěveckými výkony hlavních představitelů i orchestru; líbí se mi i český text. Rozhodně nesouhlasím s názory „puristů“, kteří toto moderní pojetí zatracují.

O přestávce sleduji Jarka Nohavicu v ředitelské lóži a zdá se mi, že jsem v hloubi lóže zahlédl povědomý kostým s krajkami – Amadeus je ale zřejmě pro ostatní návštěvníky neviditelný. Vtom mne zřejmě zahlédl a nepatrně pokynul.

Po představení má být beseda se sólisty opery a Jarkem Nohavicou. Spěchám chodbou a po schodech k bufetu, kde má beseda probíhat, a v tom mi Amadeus skočí do cesty. „Tak jak se vám to líbí?“ ptá se dychtivě. „Mně moc, a co vám, česky asi nerozumíte, a moderní češtině už vůbec ne?“ „To je sice pravda, ale podle chuti, s jakou pěvci své role zpívají, a podle reakcí publika soudím, že se jedná o přesně takovou taškařici, jakou jsem měl na mysli, když jsem operu komponoval!“ Ani mi nepřipadá divné, že se bavím s velkým Mozartem v ostravském divadle začátkem dvacátého prvního století, spíš se divím, kde jsou ostatní návštěvníci, vždyť ještě před chvílí bylo divadlo plné! Wolfi jako by mi četl myšlenky, povídá: „Velice jste mne nadchl při našem prvním setkání, a tak jsem chtěl slyšet váš názor i v tuto chvíli, já jsem prostě nadšen, nikdy bych si nepomyslel, že budu mít takové obdivovatele ještě po tolika letech – a má hudba bude mít i moderním lidem stále co říci! – Děkuji vám,“ a zmizí jako duch, chodba je najednou plná lidí a já se jakoby probírám ze sna – nebo jsem opravdu jen snil? Nasvědčovalo by tomu i to, že ač jsem v pravici třímal svůj „digitál“, ani jsem si na něj při setkání nepomyslel, a to je u mne ne zcela obvyklé! Takže přece jenom pouhá vidina – výplod mé fantazie? Ať je to jak chce, mám z tohoto dne vzpomínky do konce života na přítele, jakého hned tak někdo nemá!

Pavel Hon, 2009

Jak jsem přišel do Rožnova

Byl konec července roku tisícího devítistého šedesátého čtvrtého. Pominul hektický stav, spojený se státnicemi, závěrečným večírkem, rozloučení s univerzitou, netrpělivým čekáním na termín promoce, následující horečnou činností při výrobě a rozesílání promočních oznámení a konečně vlastní promoci. Umístěnkou do Tesly Rožnov jsem měl dávno v kapse a chtěl jsem si užít poslední týdny slastného nicnedělání, než se zapojím do „výrobního procesu“. Ale moje maminka, která měla všechna pravidla zaměstnání v malíčku, mi řekla: „Když nastoupíš do práce prvního srpna, budeš mít ještě letos nárok na část řádné dovolené!“

A tak jsem se v sobotu prvního srpna (tenkrát to byl ještě normální pracovní den!) rozloučil s rodinou s tím, že se nejméně celý týden neuvídíme, našlápl jsem mopeda a vydal se na cestu do Rožnova. Bylo pěkné počasí, cesta docela ubíhala, i když byla z kopce do kopce a můj moped byl dosti dýchavičný. Navíc jsem si vezl výbavu na předpokládaný týdenní pobyt, včetně vydatné svačiny.

Můj strýc, který byl lékařem v Novém Jičíně, měl chalupu na Horních Pasekách kousek nad Rožnovem, kde jsem jako školák o prázdninách několikrát pobýval; odsud jsem se vždycky vracel přes Rožnov, takže jsem věděl i to, že velká továrna před Rožnovem (směrem od Valašského Meziříčí) je rožnovská Tesla.

Nejel jsem tedy úplně do neznáma (aspoň jsem si to myslel), ale skutečnost byla poněkud jiná: továrnu jsem sice po levé straně viděl, ale nikde nebyla brána, kudy bych se dostal dovnitř. Nakonec jsem se doptal – na křižovatce do města (přes dolní most přes Bečvu) jsem odbočil na druhou stranu na jakousi téměř polní cestu, po ní jsem odbočil za chvíli opět doleva, až jsem přijel k bráně do závodu. Vlastně jsem se zase jakoby vracel zpátky do Valašského Meziříčí. Překvapilo mě, že na příjezdové cestě nebyl žádný provoz.

Zaparkoval jsem mopeda u chodníku před bránou a nesměle zaklepal na bránu. Ozbrojený vrátný, který se za chvíli objevil, se mě nepříliš přívětivě zeptal, cože si jako přeji. „Mám tu nastoupit do práce,“ zněla má odpověď. „Nám ale právě začala čtrnáctidenní celozávodní dovolená, takže na osobním oddělení ani ostatních útvarech není ani noha!“ Pamětliv rady své maminky (neboť ta má vždycky pravdu) jsem však trval na svém – zkrátka chci do práce nastoupit právě dnes! Nakonec jsem vrátného asi „ukecal“ (i když

nejspíš nepřesvědčil), takže se mne vyptal na jméno a ostatní nacionále, které si poznamenal na jakýsi mastný kus papíru (nejspíš od svačiny) a pravil: „Udělují vám čtrnáct dní řádné dovolené – váš nástup nahlásím na příslušná místa od dnešního dne!“ Nebyl jsem si sice jistý, jestli je k tomu oprávněný a jestli mám hned na čtrnáctidenní dovolenou nárok, ale nezbývalo mi nic jiného, než poděkovat a odjet. Kdesi za Zubřím jsem zastavil, na mezi vydatně posvačil a šťastně se vrátil domů na Hanou.

Za čtrnáct dnů jsem přijel znovu, skutečně nastoupil, dokonce jsem zjistil, že můj nástup nese datum prvního srpna – a tak začalo mé čtyřicetileté působení v Tesle a (zatím) pětačtyřicetileté v Rožnově, neboť jsem zde zapustil kořeny zřejmě až do konce života.

Piškotová korunovace

Naše teta Věra si s mou maminkou vždycky dobře rozuměla, snad i proto, že obě téměř současně ovdověly. Oběma ženám nebylo také přes jejich nesporné předpoklady a inteligenci poměry umožněno, aby vystudovaly vysokou školu (zavření vysokých škol v Protektorátu). Každopádně jsme tetu Věru zvali na každou rodinnou oslavu. Odvděčovala se nám tím, že se vždy dostavila s darem ne sice vždy nejdražším, ale vždycky vtipným. Tak např. když jsme ji pozvali na moji doktorskou promoci, napekla mi „doktorské“ cukroví – figurky dr-aka, dr-ozda, dr-omedára,...

A tak, když se chystala oslava šedesátin mé maminky, těšili jsme se, jaké překvapení teta přiveze jako dárek – a nebyli jsme zklamáni! (Oslava měla být mohutná také proto, že můj tatínek brzo po oslavení šedesátky zemřel...). A tak se v září tisícdevětsetšedesátdevět sjelo na oslavu do Olomouce téměř z celé republiky dvaadvacet členů rodiny – samozřejmě včetně oblíbené tety Věry.

Po obligátních gratulacích došlo na předávání dárků: stojací lampa na pohodlné čtení v křesle, svetr – aby při tom čtení nebylo zima, ... až došlo na tetu.

„Dalo mi to hodně přemýšlení, aby dar byl stylový a přitom věrný!“ předeslala teta – a vybalila svatováclavskou korunu, upečenou ze zlatého piškotu a posázenou bonbóny místo drahokamů a perel. „Víte, kolik to dalo práce, sehnat bonbóny, odpovídající aspoň barvou – velikost a tvar se dá s jistou námahou přizpůsobit ve vlažné vodě, vytvarování piškotu do přesné podoby a velikosti proti tomu byla docela hračka!?“

K tomu je třeba dodat, že největším koníčkem mé maminky byla historie – vodila turisty v Olomouci po památkách, o kterých dovedla poutavě vyprávět; české panovníky včetně Habsburků měla prostě v malíčku a podrobnosti ze života historických veličin sypala jako z rukávu. Takže „piškotová korunovace“ byla zcela na místě!

Dnes už ji sice připomínají vybledlé, zčásti barevné fotografie, ale v paměti rodiny nevybledne vzpomínka na „piškotovou korunovaci“ snad nikdy!

Pavel Hon, 2010

Koleda na saních

Jen pár dnů nás dělí od vánočních dnů, které každoročně přináší do našich domovů jakési kouzlo, jež ovlivňuje chování jednotlivých členů rodiny, přátel, nebudu daleko od pravdy, vyslovím-li, že většiny občanů vůbec. Jistě, adventní čas, který mnozí prožívají, v němž se stupňuje touha po prožitku klidu a míru, tomu všemu předchází. V čase vánočním se vracíme my, mám na mysli občany v seniorském věku, do doby naší mladosti, k nezapomenutelným prožitkům. K napsání vzpomínky na KOLEDU mne inspirovala beseda v městské knihovně v prosinci 2009 s paní Marií Pikalovou a paní Doubravkou Vejmelkovou. V paměti zůstane i seznámení s rukopisem krásných koled, které paní Pikalové věnoval její otec, pan Tvarůžek. Když jsem v ní objevila koledu Hopsa bratrové..., vybavila se mi vzpomínka na období koledování v 50. letech minulého století. Zejména nezapomenu na koledu na saních, protože naše cesta z Uhlisk na Horní Paseky byla opravdu nejen krásná, ale trochu bolavá.

Za vydatné sněhové nadílky jsme všechny čtyři sestry (ve věku 14, 11, 9 a 5 let) na Štěpána v roce 1956 opustily rodný dům 418 a vydaly se na koledu k rodině na Horní Paseky. Cestu jsme absolvovaly pěšky a, jak jsem se výše zmínila, i se sáněmi. Ty byly podmínkou a velkou pomocí pro sestru Milenu, která si krátce před koledou rozbila koleno při sáňkování a zapomněla, že všechny pastviny na tzv. Balkáně jsou obehnané ostnatými dráty. Žel, jeden sjezd z kopce na starých dřevěných saních stačil k přivodění úrazu, který byl skutečně bolavý. No a s tou pokračující bolestí a vyprošení u rodičů se Milenka vydala s námi na koledu. Cestou jsme na Kramolišově koledovaly u rodiny Kadavých, která v těch letech bydlela v rodném domku Čeňka Kramoliše (žel, dnes již domu zbouraného).

Naše cesta vedla přes Eroplán na Horní Paseky, nejprve k Cerhákům, kde bydlela babička a její syn Antonín se dvěma dětmi Břetislavem a Marií. Dodnes mám v paměti pořadí koled, které následovaly v každé rodině. Vzhledem k tomu, že koledy nás naučil převážně tatínek, který k tomu domu měl také vztah, vždy jsme tam zpívaly koledu Nenechte nás dlouho státi... To se ve dveřích vždy objevila babička a dala nám opravdu toho makovnička, jak se v koledě zpívá. Pravda, každá z nás dostala i nějakou tu drobnou korunu a jak se objevila papírová, tak jsme štěstím zářily.

Pamatuji se dobře na vybavení té světnice, která sloužila k celodennímu přebývání rodiny. Nad postelemi, na nichž byly zastlané navysoko peřiny

a polštáře, visely velké obrazy babičky a dědy zamlada, ale také velký obraz s Pannou Marií. Nechyběl na stěně ani kříž. Uprostřed velký stůl, okolo židle, které jsme hned po příchodu obsadily. Babička přinesla čaj a upečený koláč, dále byly na stole jablka, ořechy. Náš první pohled byl v každém domě zejména na vánoční stromeček, který byl všude jiný, pro nás vždy krásný. Vážily jsme si všeho, co jsme všude dostaly. Od babičky vedla cesta do „Dvora“, jak se po mnoho let říkalo (dnes je to ulice Kročáková). U tety Mirky se ve starém, dřevěném domě vždy zpívala právě koleda, kterou jsem objevila v té krásné knize od pana Tvarůžka – Hopsa bratrové... Přiznám se, že ji celou neznám. O něco výš pod kopcem Bačákem bydlela teta Milka s rodinou. Nezapomenu na skromné vybavení těchto starých stavení, ve kterých bylo vždy teplo a útulno. Tam jsme věnovaly koledu Z jedné strany chvojka... S kopce jsme se kolikrát kutálely, terén tomu dovoľoval, jen my jsme měly boty plné sněhu a v další chalupě se sušily. Jen sestra se zraněným kolenem na nás musela počkat v domě u tety Janouškové. Celou cestu tam i zpět jsme ji vezly na saních. Poslední zastavení při našem koledování bylo vždy na Eroplánu, v domě strýce Krhuta (býval řezník v Rožnově). Nebylo jim dopřáno mít děti, proto si vzpomínám na vyprávění maminky, že vždy po mých rodičích chtěli jednu z nás čtyř. V tomto domě jsme vždy zazpívaly koledu Bratři a sestřičky... Teta Maňa, jak se jí všude v rodině říkalo, nás pohostila, strýc Petr nikdy nezapomněl každé dát velkou čokoládovou figurku ze stromečku. To jsme měly obrovskou radost, o čemž svědčí i skutečnost, že jsme si ji velmi dlouho schovávaly. I několik měsíců. S příchodem domů na nás pochopitelně již padala únava. Těšily jsme se nejen na tehdejší dobu pro nás, z bohaté nadílky z koledování, ale také z toho, že jsou vánoční prázdniny.

V naší rodině se mnoho let traduje rodinná návštěva na Štěpána se zpěvem koled. Jen rodiče nám tu již moc chybí. Po mnoho let se také konstatuje, že to pravé koledování upadá v zapomnění. S radostí vítáme každou iniciativu v zachování těchto krásných vánočních tradic.

Můj první závin

Nedávno se mi vybavila vzpomínka na moje první samostatné pečení. To bylo v době, kdy se tzv. listová těsta v obchodech ještě neobjevovala, a těsto na závin si hospodyně připravovaly samy. Víím, že to bylo v roce 1954, kdy rodiče snad poprvé spolu vyjeli na dovolenou do Krkonoš s mou nejmladší sestrou Janou, které byly 3 roky. A nás, tři zbývající děvčata (nám dohromady bylo 17 let) hlídali mladí manželé Janáčkovi, kteří tenkrát bydleli v Uhliskách. Za domem, v místě, které se dodnes nazývá Balkán, bývalo také rušno. Nehnal-li okolo domu po balkánské cestě z horního chléva krávy pan Slížek, tak jel s koňmi a povozem pan Mičola nebo Válek několikrát za den. Bylo léto a bylo vidět často i krácející houbaře. Zejména pan Zúbek, u kterého v domě na Kramolišově býval řadu let zaparkovaný pohřební vůz, se vždy zastavil na pár slov. Když byl pro něho úspěšný sběr hub, radoval se, pokud ne, vždy k nám, dětem, utrousil poznámku s úsměvem, že jsme mu to opět vysbíraly.

Jednou odpoledne obcházel svůj rajon, jak se lidově říká, i sám tehdejší správce statku pan Bradáč. Nám se i on jevil jako starý pán, ale vždy vlídně k nám přistoupil a povídal si s námi. Vzpomínám, že za jeho správcovství byly vždy řádně upravené pastviny, ploty s dřevěnými kůly a ostnatým drátem je lemovaly. Stádo krav se mnoho let páslo přímo za domem, což nám vždy nebylo příjemné, protože v jejich blízkosti poletovala hejna much a dotěrných ovádů. Od toho se také odvíjel i výskyt much v domě. Netajím se tím, že jsme se moc těšili, až tak velké stádo zaženou na jinou pastvinu nebo k napájecím korytům, do kterých samospádem tekla studená voda až z Martinkového lesa. Žel, pozdější těžká zemědělská technika zasáhla do těchto přívodových trubek a poškodila je.

Vzpomínaný pan správce Bradáč se zastavil jednoho dne právě v době, kdy jsem dopekla můj první jablečný závin s mákem z taženého těsta. Jak se s těstem zachází, jsem si všimla jednak u babičky na Slovensku, jednak u maminky. Topit v kachlových kamnech jsem uměla a v troubě se vždy mamince koláč nebo závin dobře upekli.

Také jsme byli naučeni návštěvu uvítat a něčím pohostit, byť by to byl chléb se sádlem, nebo nějakou upečenou sladkostí. I já jsem nabídla panu správci můj závin. Pamatuji si, že si ochotně jeden kousek vzal a pomalu ho jedl. Myslím i pochválil mou pohostinnost. Bylo mi tenkrát 9 let a už jsem věděla, že se nedává jedna věc, říkalo se „ještě do druhé nohy, o jednéj nepůjdete“, tak jsem mu doslova vnutila druhý kousek závinu. Ten dlouho držel v ruce, nejedl

ho. Po chvíli odešel. Já se dala krájet celý závin na připravený talíř. Se sestrami jsme se do závinu pustily a já najednou zůstala jako opařená. Zjistila jsem, že jsem hodně šetřila na cukru nebo jsem ho tam nedala vůbec. V tu chvíli jsem pochopila, co jsem tak vzácné návštěvě nabídla.

Přestože pan správce ještě určitou dobu chodil okolo našeho domu a zastavil se, nikdy mi ale neřekl, co mému závinu chybělo. Možná ten druhý darovaný kousek hodil mravencům a jim asi nedostatek cukru nevadil.

Zpívaly i celé rodiny

Často otvírám pomyslnou skříňku s klenoty v podobě vzpomínek na prožité chvíle v dětství. Jak výstižná jsou slova, „čím více stárneme, tím více vzlítáme myslí do dávných časů, do dob naší mladosti“. Nebo – co se v mládí naučíš, ve stáří jak bys našel...

Vzhledem k tomu, že se v našem domě točila čtyři děvčata, v raném dětství jsme se neselekávaly tak často s chlapci. Až později, při školní docházce. První školní roky byly prožité opět mezi děvčaty, v Dívčí škole obecné u kostela v Rožnově pod Radhoštěm. Bývalo zvykem docházet častěji k sousedům, tu a tam něco v domácnosti pochybělo, do centra města bylo z Uhlisk poněkud dál, něco zase maminka posílala sousedům. Poznávali jsme v domech až tři generace, což v dnešní době pomalu mizí, naopak některé rodiny se k takovému soužití z ekonomických důvodů opět vrací. Snad nikdy nezapomenu na první setkání s chlapci, pořádnými výrostky, při cestě k sousedům. Již z dálky jsem pocítila jakýsi pocit strachu, ale svou duchapřítomností slušně vedeného děvčete, jsem pozdravila a zeptala se: „Dobrý den, chlapečci, kde jdete?“ Odpověď mne ohromila. „Do p....., holčičko, proč to chceš vědět?“ Můj pocit strachu se zdvojnásobil, ale šla jsem svou cestou. Po návratu domů jsem vyprávěla zážitek. Dnes si už nepamatuji reakci maminky, vím jen, že mne ani sestry od dalších cest k sousedům neodradila.

Velmi krásné vzpomínky jsou na období, kdy se tradovalo takzvané „vyhrávání k svátkům“. Pamatuji toto takzvané „kulturní vyžití“ mnoha rodin dobře, ráda na ně vzpomínám. Dětskýma očima viděl člověk některé sousedy už jako staré osoby, byť jim ještě mnoho let určitě nebylo. Vyhrávat se chodilo do rodin, jejichž jména rodinných příslušníků byla například Anna, Marie, Ludmila, Josef, Václav, Antonín, František... V několika domech vlastnili občané hudební nástroje, které využívali k vyhrávání jubilantům - sousedům - výše zmíněných jmen. Nechyběla harmonika, někdy dokonce i dvě, mandolína, klarinet. Byly chvíle, kdy zavítal do Uhlisk i některý člen z Rožnovanky, potom bylo slyšet i buben, saxofon a trubku...

Protože nás, děti, rodiče vzali občas s sebou, byla tak příležitost se mnohé písničky naučit. Jak zvláštní je, když slova i melodie mnoha písní se pamatují dodnes. Vyjde-li nová písnička, kolik to dá práce naučit se nová slova a někdy, přiznám se, NE a NE si je již zapamatovat.

V každé rodině byly převážně také děti, se kterými jsme se vzájemně seznámily. Ani nepamatuji tu chvíli, kdy i setkání s chlapci už nebylo překážkou v komunikaci. Asi proto, že jsme jakési zázemí ze strany rodičů pocítily.

Oslavenci připravovali nám hostům – zpěvákům a hudebníkům občerstvení. Bylo na tehdejší dobu skromnější, ale pro nás děti takové sváteční. Opět bych připomněla výrok, že u „druhých vždy více chutná“... Mezi čajem, koláči nebo namazaným chlebem domácím sádlem či máslem se dospělým podával zpravidla nějaký mok, například víno nebo pálenka. Bylo zajímavé pozorovat některé sousedy, jak se jim rozvazovaly jazyky a co teprve, když začal některý z nich zpívat sólo. Nám známý strýc Tonek, když zanotoval: „Dnes z večera, dám ti tlučkem do čela“ nebo „Vede Franta, vede krávu“... tak ho jeho matka začala napomínat. „Tož dávaj pozor, sú tu aj nekeří bosky!“ To jako my, děcka.

V každém období čas pokročí, v něm však poznáváme i lidské vlastnosti. Právě taková sousedská setkávání utužovala přátelství. Vzájemně se pomáhalo při pracích na polích, v lese a podobně. Dodnes víme, která tetička nebo strýček nám dal dvou nebo pětikorunu, ve kterém domě měli dobrý domácí chleba s mlékem, kde uměli uvařit dobrou hrachovou kaši.

Při zvyšujícím se počtu let si ne jeden z nás uvědomí, co pro lidi znamená dobrá paměť. Kéž by vydržela všem ještě mnoho let!

Město v paměti trošku jinak

Trochu historie, trochu pravdy nebo lidské paměti zapomenou a psané zůstávají. Vždycky jsem měla slabost pro historii. Srdce se mi zrychluje dojetím při probírání naší dávné doby. Knihy mi voní jako květiny. Uvědomila jsem si, že život můj je jen nekonečným článkem životů mých předků. Najednou zaplavuje mé nitro pocit síly, najednou má duše dostává křídla, jako by se v ní rozezvučily dávné příběhy našeho Rožnova. Kde bylo tolik bídy, utrpení a zoufalství mezi chudým lidem. Připomenu rok 1770, kdy byly na Šerhovnách nad Rožnovem zabity dvě ženy, které nesly z Púchova chléb pro svoji hladovou rodinu. Z Púchova do Rožnova je nejméně 50 kilometrů, a přesto nedošly živé. Taková je skutečnost, taková je pravda. Víím, že k základním potřebám člověka patří potrava, ne nadarmo mají slovesa být a jíst v tolika jazycích stejný slovní význam. Píšu o prostých lidech, kteří nesli svůj těžký úděl v letech 1846 – 1847. Tehdy byl v Rožnově hladomor, a nejen v Rožnově, ale i v ostatních obcích. Katastrofické následky pro chudý lid měla neúroda. V té době bylo velmi deštivé počasí, mnoho měsíců nebylo co sklízet. Lidé byli nuceni jíst i trávu a mnoho lidí onemocnělo na horkou nemoc, tyfus a zemřelo. Nejinak tomu bylo i v Hážovicích. Nejchudší obživa zdejších lidí byly brambory a i ty hnily na poli. Co neuhnilo na poli, uhnulo doma. Živí byli jen prosem, pohančenýma šupama, otrubami, kopřivami, ohnicí, to byl pokrm chudého lidu. I když uprostřed rožnovského náměstí byl v té době obchod Michala Kramoliše. Prodával mnoho druhů koření, muškátový květ, oříšek, šafrán, skořici, balzamikový olej, sůl, také běžné spotřební zboží. Ale pro chudé nebylo za co kupovat, nebylo peněz a ještě k tomu byla velká drahota. Hlad a bída byla i u rožnovských tkalců. V osmdesátých letech minulého století sedlák tkal, aby si přivydělal, pasekář, aby zmírnil bídu, a chudý domkař, aby uživil svoji rodinu. Úcta ke chlebu byla veliká jako vzácnost. Proto také na stůl, na kterém ležel chléb, se nesměl odložit ani klobouk, ani dítě vybalené z plínek. Říká se, že chléb se musí krájet rovně. Kdo se nerovná s chlebem, nerovná se ani s lidem. A moudrost praví „Bože požehnej, aby bylo a nikdy nechybělo“.

Lépe se nežilo ani dělníkům ve Frenštátské textilce, zakládané už od roku 1820, kde museli pracovat od půl šesté ráno do půl šesté večer. Frenštát patřil už od 18. století k nejchudším moravským městům. Bídy a hladu nebyly ušetřeny ani frenštátské děti, musely pracovat, než šly do školy, pomáhaly rodičům soukat nitě, a když přišly ze školy, znovu až do večera. Na večeri měly jenom suchý chléb, někdy ani ten nebyl. Jen málo radosti užily děti, které byly už od svých 8 až 9 let na službě u cizích, aspoň reznou placku nebo kousek toho chlebička dostaly, někdy i hrnek odstředěného mléka.

V roce 1749 bylo evidováno ve Frenštátě až sto žebráků, až do roku 1846 se situace moc nezměnila. Nebyly výjimkou ani rodiny s více dětmi. Ale horší bylo, když ztratily maminku. Tatínek se o děti nestaral, měl raději dobytek než své děti. O děti se staral staříček, když po něm chtěly na večeři chleba, odpověděl, jak ho sníte večer, nebudete mít co ráno. A tak šly spát o hladu. Když opravdu nebylo ve stavení nic, co by hladovou rodinu zasytilo, staříček je poslal na žebrotu a děti byly nuceny žít i staříčka.

Věrným společníkem hladu a bídy byl alkohol. V některých rodinách byl hlavní příčinou bídy a nedostatku. Každý v té době prožíval zlé časy. Byly války, sucho, povodně, nemoci. Již od raného mládí až do dospělosti věděli, co je to strádání.

Abychom si uvědomili v dnešní době kolik utrpení, ponižování, hladu, bídy, neokázalé poctivé statečnosti je utajeno v naší blízkosti. V životním údělu našich předků, v době na Valašsku ne tak vzdálené.

Každá lidská bytost na této planetě nese svůj úděl a život podle toho, jak vnímáme a cítíme potřebu žít. A já vnímám, že každý pohled, každé slovo bylo kdysi nesmírně důležité a předurčuje život budoucích generací a spolu vytvářejí dějiny našeho dnešního života.

Přece jen hvězdy září vždycky na svém místě, dnes i za milion let. Mohutný tok řeky Bečvy, proplétající se širokým řečištěm, na březích bažiny rákosem porostlé, za nimi, pod kopci, chudá políčka a pastvíska, to byl chudý kraj dřívějšího Valašska. Co je to ze 365 dnů. Když každý den je jiný a jeden je krásnější, než druhý. Vždyť ani nemůže být nikde krásnější, než tam, kde se člověk narodí. Pro nás je to krásné Valašsko z minulosti, přítomnosti i budoucnosti.

Chudoba

Nestačí zapomenout
na chudobu lidí,
na dětský pláč a hlad.
Jenom v dějinách ožívá zašlý děj a strach.
Nenajdeš hroby, ani stromy,
jenom vzpomínky zůstaly nevyřčeny.
Najednou je smutno, slunce zapadlo,
setmělo se a vše ztichlo.
Jen měsíc svítí dál
jako by se usmíval.
A mocné slunce zdraví nový den,
jako by chtělo polaskat polibkem.
Bloudím ve spleti historie.
Každý list v mé ruce se chvěje,
na okamžik se ztíší, je slyšet šepotání
a zase uklidní.
Zmlknou, ustrnou.
Směj se srdce, směj, žes tolik vytrpělo.
Směj se, směj, žes zůstalo,
staletím tak samo.
Zpívej zvonečku píseň nejkrásnější,
přeci Valašsko je kolébka
bolesti, smutku i štěstí.

Lýdie Repková, 2010

Úsměv Mony Lisy

Samosebou mě napadlo, že bych měl některé dopoledne navštívit doktorku Zajíčkovou, aby mi provedla revizi chrupu, když mne čtyřka vpravo nahoře už nějaký čas pobolívá a trochu se i viklá. Ale znáte to, není čas. No a ten sakramentský zub se nakonec vyhnul do pravého úhlu a zůstal mi v dlani.

„Jdu k zubařce,“ hlásím. Jirča nic. Před zubařem má každý úctu. Však co ona vytrpěla se zubem moudrosti. Napřed se modlila, pak sakrovala, konečně jí nezbylo, než s papulou jak balón doktorku Zajíčkovou navštívit.

Ještě jsem váhal, jestli se raději nevrátit. Jeden zub sem, jeden tam. Pořád mi jich na přežvýkání toho, co Jirča uvařila, zbývalo dvanáct či čtrnáct. Ale jak bych bez čtyřky vpravo nahoře vypadal?

V zaplněné čekárně jsem si nenápadně zkoušel v odrazu skla obrázku zimní krajiny úsměv. Byla to šupa! Stískal jsem ten sakramentský zub v kapse v naději, že ho doktorka Zajíčková jednoduše usadí zpátky, zavrtá, přilepí, třeba přidrátuje. Konečně přišla řada i na mne, když jsem všechny ostatní pustil před sebe.

„Copak vás trápí?“ usadila mne doktorka Zajíčková do křesla, nasměrovala reflektor rovnou do očí jako při výslechu.

„No,“ stískám čtyřku z čelisti vpravo nahoře v upoceně dlani. „Mršce se tam nelíbilo,“ ukazují zub, kterým by podle mého mínění lev docela snadno zakousl afrického buvola. „Nějak ho tam zpátky přišťajfovat. Chceme jít v sobotu na bál.“

„Paradentóza jako z učebnice,“ zhodnotila stav mého chrupu doktorka Zajíčková. Začala mi vyviklávat jeden zub za druhým a jen tak dvěma prsty je vytahovat, ani kleště kolikrát použít nemusela. „To nic, zhotovíme kompletní dentální náhradu.“ Vzala otisky dásní. Za pár dnů budu mít chrup jak hollywoodská filmová star. Žádné plomby a žádné pofiderní korunky úsměv nepokazí, zoubky jak perličky. A už nikdy žádné trápení s bolavým zubem.

Nepamatuji se, kdy naposledy se mi dařilo být ve vlastním bytě tak neviditelný. Všecko pokazil oběd. Krásně vypražený řízek na talíři. Jirča hledí, proč namísto přežvýkání mám ve tváři úsměv Mony Lisy. Když se konečně

dovtípila, neodpustila si špetku jízlivosti. „Zase jsi nasísal na Maňu Hamzalku a ten její Venca ti dal na chrám páně.“

Maňa Hamzalka je roba grýfná, švy na ní jenom praskají. Ale na nějaký románek nebylo kvůli neurvalci Vencovi ani pomýšlení. Však za ten jediný úsměv tenkrát mi Jirča celý týden vařila máčky jak ze šfovíku, co mlsná koza spásá kolem potoka, neostýchá se ohryzat růže ze záhonu, oškubat nedozrálá rajčata a třeba se pustit do muškátů, když zůstane otevřené okno.

Jirča šupla vypražený řízek do kastrolu na horší časy, týden vařila kašičku.

Doktorka Zajíčková si mne po usazení kompletní dentální náhrady zálibně prohlížela. I zrcadlo nastavila. Házel jsem úsměvy jako americký filmový herec Fred Astaire. Je pravda, jeden bál byl vsakry, ale čekal nás další. Ještě jsem si vyslechl ponaučení, co a jak dělat, aby chrup vypadal stále krásně, dávat protézu na noc do skleničky, dodržovat ústní hygienu a tak dále a tak podobně...

Jirči měly vypadnout oči, jako bych o čtyřicet let omládl. Hned se rozvaloval na talíři pěkně vypražený řízek. „V sobotu jdeme na candrbál,“ hlásím. „Enem bacha s nasísáním na Maňu, aby ti Venca Hamzal neudělal zase v hubě průvan,“ varovala Jirča.

Těšil jsem se jako předškolák na housenkovou dráhu o hrubé zašovské pouti. Vyšívání kapesníček do kapsičky saka, hladce se oholit, důkladně postříkat kolínskou. Všecko by dobře dopadlo, nebýt otevřeného okna a mlsné kozy. Nejenže spásla muškáty, netížila si vychlambat vodu ze skleničky a protézu v ní uloženou přežvýkat hubou, kterou kromě muškátů škubá i kvítka ze zahrádky, listí z křovísk a také šfovík, co roste kolem potoka. Přepláchl jsem náhradní žvýkací aparát trojí vodou, pořádně vydesinfikoval. Co to bylo platné, když potforná koza celý ten dentální krám svými zuby pošramotila a navíc vylomila čtyřku vpravo nahoře?

„Co jste s tím dělal?“ žasla doktorka Zajíčková. Co jsem měl odpovědět? Zhotovit novou zubní náhradu trvalo dva týdny. Bál byl vsakry. Ten následující také. Namísto širokého úsměvu Freda Astaira jsem zase kopíroval úsměv Mony Lisy. Jirča opět servírovala kašičku. „Já tě varovala, ať necháš Maňu Hamzalku na pokoji,“ řekla.

Ženskému pojetí světa člověk zkrátka někdy neporozumí.

Richard Sobotka, 2010

Mediální sláva

„Ty mně vůbec neloz na oči, nebo ťa zaplešším!“ křičel na mne staříček Čtvrtnů a hrozil čaganem, když jsem opět procházel kolem jejich chalupy.

Tušil jsem důvod jeho rozčilení, ale dělal jsem, že nevím, o čem je řeč. „A co jsem vám udělal, že jste na mne jako na cizího?“ optal jsem se nevinně.

„Ešče sa ptaj a dělaj hlúπέho, ty filištýne jeden sakramentský! Já, staré dobračisko, si s tebů pěkně vykládám a řeknu ti, aj co nevím. A ty, mamlasu, to mosíš hned zepsať a vytrůbiť do celého světa. Kdybys napsal aspoň pravdu, ale tys tam toho tolik nacigánil, že sůsedů Puntů už ne enom se mnů nekamarádí, ale nechce ode mňa ani kůsek masa.

Šak chleba už nežere dávno, ťa potvora mlsná! A ludé v dědině takéj tak! Poslední dobů si stejně o mně mysleli, že su trochu blázen, ale když si ty napsal o mně to knížčisko, tož mňa obchodíja, jak dybych byl prašivý. A vypadá to, že to bude ešče horší! Ale dobře mně tak! Dobře mně babka pravila, že nemám včil nikom moc věřit, ne tak ešče cosi vykládať, že sa to všeco obrátí proti mně. A už je to tu! Bud' rád, že tu babka není. Včera pravila, že neví kerý z nás je blbší. Jak nás uvidí pohromadě, préj nás požene, metlů, co zametá kuřince, pryč od chalupy. A tebja ešče dál!“

Po takovém uvítání bych se nejraději propadl do země. Nohy mně zdřevěněly a zůstal jsem stát u plotu a musel jsem se jej přidršet. Staříček, když viděl moje rozpoložení, využil situace a hned pokračoval: „Tož takový ty si kamarád! Pro trochu téj slávy si schopný ze starého člověka, udělať načisto opícu. Co si o mně pomyslíja ludé kdesi dál, když sa jím náhodů dostane to tvoje knížčisko do ruků?“

Co si myslí babka, to by mně až tak nevadilo, ona o mně valného míněňá neměla nikdy, ale dožhrál mňa ukrutně sůsed. Včera navečér když sa přitáh, tož měl sem radost, že aspoň nekdo bude se mnů mluviť. Po chvíli z něho vylézlo: „Ty, Jane, nemoh bys ně poščať zbytečných deset tisíc korun? Mám jakési dluhy v kartách a mosím jich zaplatiť.“ Hleděl sem na něho jak na pitomou televizní reklamu.

„Prosím ťa, kde bych já zebral takové peníze?“ opáčil sem mu. „No nedělaj ze sebe hlúπέho, šak aj tobě z toho moselo neco kapnúť!“ vyvalil ze sebe. Hleděl sem na něho ešče hlúpější než on na mňa.

„Z čeho by mělo na mňa cosi kapať?“ – „No z téj knížky, co o tobě vyšla, určitě ju ten ogar nenapsál enom tak pro nic za nic!“ Už ani nevím co škaredého sem mu řek, protože sa ztratíl jak smrad. Ty sa včil divíš, že su najedovaný na celý svět a na tebja nájvěc.“ Ukončil svoje stesky staříček.

Chtěl jsem mu povykládat o tom jak je to krásné, že knížka vyšla jenom proto, aby ze čtení měli radost alespoň obyčejní lidé. A že celé vydání zařídila knihovna a kromě radosti z knížky nebudou ani oni mít žádné finanční zisky, spíše samé starosti. Ještě jsem mu chtěl povědět o krásném přátelském večeru při jejím uvedení mezi čtenáře. Když jsem si tak rovnal myšlenky a zážitky v hlavě, přišlo mně na mysl, že kromě upřímných kamarádkých slov a žertování jsem zacítil i stopy závidění. Sice nevím, co mi záviděli, ale takoví jsme my lidé. Napadlo mne jenom jedno ze staříčkových přísloví, které občas používal: „Světú sa nezavděčíš!“

Neříkal jsem raději staříčkovi už nic a pomalu jsem odcházel jako ten sousedův Punťa. Ještě dlouho mne mrzelo, že jsem se tentokrát se staříčkem ani nerozloučil.

Staré a nové věci

Zastavil jsem se po delším čase v našem kulturním zařízení. Ne, že bych nějak obzvlášť toužil po nějakém kulturním zážitku, ale navštívila mne prachobyčejná žízeň, nebo spíše chuť na pivo. Vypil jsem jedno, a protože nebyl žádný důvod k dalšímu pobytu, měl jsem se k odchodu. Z televizoru, který v onom zařízení plní funkci zvukové a někdy i obrazové kulisy, se kupodivu neozýval žádný sportovní zápas, ale obyčejná písnička ve které jsou lidé nabádáni, aby „...neopouštěli staré věci pro nové...“ Písnička se mi nějak zaryla do podvědomí, takže jsem si ji po cestě pobrukoval. Při tom jsem došel až ke staříčkovému domku a staříček byl jako na potvoru před chalupou. Staříček sice tvrdí, že je načisto hluchý, ale sluch mu asi funguje, jenom když potřebuje, protože poznal, že si asi cosi povídám. Ani nečekal, až dojdu a pozdravím a hned spustil: „ Tož vitaj, ogare! Ty máš dneskaj jakúsi dobrú náladu? Vyhráls v lotérii, nebo ti nekdo cosi dobrého zadarmo dál?“

Oponoval jsem mu, že vždycky nemusí být k radosti zvláštní důvod, ani žádné promile v krvi. Moji argumentaci přerušil rázným prohlášením: „Nevykládaj mně blbiny a přiznaj sa cos kdesi popíl, že aj za bílého dňa si prozpěvuješ. Dyť to u tebjas neni normální, furt býváš zamračený jak obloha před déščem a včil si z ničeho nic cosi zpíveš.“

Po delší době se mně podařilo staříčkovi vysvětlit, jak se věci mají. Stařík se zamyslel a po chvíli začal se svými úvahami: „Doba je nová, taková zdivočená a lidé už nemajů žádný vztah k věcám ani sami k sobě. Šak ani nemajů čas na nějaké vztahy. Furt sa musíja naháňať za výdělkem a za penězama. Moderní doba hodnotí člověka enem podla teho, kolik má peněz, a když jich má málo, tož pro ostatní neznamena nic! Takéj věci sa včil už nevyhazujů enem vtedy, když sa pokazíja, ale hlavně když výjdů z módy a jejich majitel by už nebyl IN. A z kamarádčovstvem a ostatním přátelstvím je to též takové. Nekeří lidé opůščajů svoje kamarády, o kterých si myslíja, že už z nich nebude dalšího užitku a zháňajů si enem takové, keří jím pomozů k další kariéře. Tož takové je to, ogare!“

Staříček udělal krátkou pauzu, aby se nadechnul a připravil si další řeč. Než jsem se stačil sám zeptat, pokračoval v líčení svých trampot: „Tož aj já sem přišel o kamaráda.“ „Staříčku a který kamarád vás opustil? Někdo známý, nebo dokonce vám umřel kdosi z rodiny?“ zeptal jsem se nechápavě.

„Ale to né, ty trůbo, ale odešel mně počítač,“ odpověděl mně smutně stařík. „Už začátkem zimy začal krepírovať. Jeden večer sem do něho cosi natlačil. Ráno ho zapnu a nic! Zostal načisto potmě. Lomcovál sem všeckýma káblama a mačkál sem, co sa dalo, ale byl úplně černý a potichy. Oddeklovál sem ho, abych sa mu podívál dovnitřku, ale ani tam nebylo nic zvláštního viděť. Protože bych sa v tych jeho vnitřnosťách stejně nevyznál, zas sem ho opatrně zakrýl a jachál sem s ním na první pomoc do opravy. Vyměnili mu kus vnitřností a na druhý deň mně ho dali zpátky. Poslůchál jedna radost – lepší než před operací. Ale náš kamarádčoft neměl dlúhého trvání. Po třech týdnóch ho zas přepadla „modrá smrť“. Po zapnutí sa dycky po chvílce ukázala na obrazovce jakási modrá tabula a na téj bylo anglicky napsané, že počítač je načisto chorý. Kamarádovi, kerý mně s tů techniků občas pomáhá, sa podařilo ho trochu zkurýrovať, ale už to nebylo ono. Asi kdesi chytíl tu svinsků chřipku, co o ní furt mluvjá. Milý počítač sa furt na cosi vymlůval a bylo s ním čím dál horší pořizení. Mezi svátkama těžko ochořel. Po zapnutí sa dycky za pár okamžiků objevila zas bílá tabula s anglickýma slovama a nebylo sa jí možné nijak zbavit, jedině vytáhnůť šnoru ze zásuvky. Byl na tom tak, jak když k pacientovi dojede neskoro doktor. Akorát vyplní úmrtní list: „...přivolaný odborník konstatoval smrt techniky následkem jejího vysokého věku a opotřebení...“ Tož co včil? A co potom? Nezbylo mně, než si zehnať načisto nového kamaráda. Šak je skoro jak mladá roba: Mladší, pěknější, rychlejší, chytřejší a záludnější. Klidně mně ztratí půlku rozepsanéj stránky a ani nevím proč. Má enom jednu lepší vlastnosť, že mně nadává česky. Ale stejně je mně smutno po starším kamarádovi. Cosi sme spolu prožili, nadával sem mu škaredě. On mně trpělivě odmľůval anglicky, ale byli sme na sebe zvyklí. Nájvětší patálíja je včil v tom, že mně v něm ostaly zamrznuté všelijaké blbiny z minuléj doby. Včil zháňám nejakého odborníka, kerý to z něho vyoperuje ven.“

Staříček smutně dokončil svoje povídání, ukázal mně ten nový záznak a prázdné místo po bývalé bedně. Vypili jsme po štamprlce na počest staříčkového ztraceného kamaráda a já se pomalu ubíral k domovu. Po cestě jsem si uvědomil, že na slovech písničky, která jsem si před tím jen podvědomě broukal, je kus pravdy. Obyčejný člověk má opravdu na tomto světě vazby nejenom na jiné lidi, domov, krajinu, zvířata, ale i věci. Možná s přibývajícími léty si to jen víc uvědomujeme.

Nebo tím vyšším věkem jen dětinštíme?

Jan Surý, 2010

Uplakané Velikonoce

Obloha byla zatažená a drobně mrholilo, když jsem šel před polednem domů z velikonoční obchůzky, kterou jsem jako každý jiný rok absolvoval po svých známých lidech ženského pokolení. Přemýšlel jsem o tom, že jak mně přibývá let, tak na velikonoční pondělní ráno vycházím stále později, takže to už není žádná rožnovská „bulačka“, ale spíše dopolední zdvořilostní návštěva. Okruh známých se pořád zužuje a doma jsem většinou už před polednem. Během této neradostné inventury jsem došel až před Čtvrtinovu chalupu. Z komína se kouřilo, proto jsem předpokládal, že budou doma a já se stavím za stařenkou a pak půjdu domů. Zazvonil jsem, po chvíli se otevřely dveře a stařenka na mne hleděla jako na zjevení a zvala mne dál: „Tož vitaj, ogare, a pod' dál, už sem myslela, že už dneskaj ani nikdo nepřide! Je takový divný čas a aj ty jaksi divno vypadáš.“

„Jak bych měl vypadat? Co je divného na zmoklém člověku?“ zeptal jsem se nechápavě stařenky. „Na tem, že si mokrý, néni nic divného, ale že si na šmigrúst skoro úplně střízlivý, je divné. Ty mosíš byť jakýsi chorý! Iné roky si sotva lozíl po cestě a letos nic.“ – „To víte, stařenko, aj mně přibývá roků a už nemožu tak popíjať jak za mlada,“ vysvětlil jsem stařence důvod svojí nápravy. „Tož pod' do chalupy za staříkem, šak ten letos ani z chalupy nevyléz. Kdybych ho nezbudila, tož by snád' ešče chrápál. Jalovec má toť na schodoch a ani mňa nepobíl. Letos asi chyťím prašivinu,“ starala se stařenka. Vzal jsem dotyčný velikonoční nástroj a symbolicky jsem stařenku vyšlehal. Moje flaška, kterou na Rožnovsku musí každý „budač“ nosit s sebou, byla skoro plná, a tak jsem stařence nalil štamprlku jako odškodnění za utrpěné násilí. Trochu odpila a pak ji odložila na stůl v kuchyni, do které jsme vešli. Staříček tam seděl u stolu a hleděl z okna na ten uplakaný svět. Pozdravil jsem a přisedl jsem k němu, nalil jsem mu budačkovéj, a čekal jsem, zda začne sám řeč. Po chvíli se v myšlenkách vrátil do reality, obrátil do sebe štamprlku a pomalu začal povídat:

„Tož ti povím, synku, jaksi to všecko zahýňá. Su rád, žes přišel aspoň ty. Ne enom sa pomaly ztrácajú staří ludé, ale aj starých zvyků takéj ubývá. Když já si vzpomenu na mladé roky. Jako malé ogařiska sme nemohli dospať a balantovali už od rozednění, abysme stihli obejíť vsecky susedky, staré aj mladé a vsecky cěrky, co sme znali. O to, že sme dostali nejaké to vajco, nebo kúsek nečeho sladkého, ani tak nešlo, ale nesmělo sa na nikoho zapomenúť. To by nestálo za to! Pozděj jako školáci sme museli obejíť vsecky blízke spolužačky, hlavne aj ty meněj pěkné, aby nám potom celý rok

nevyčítaly, že sme jich vynechali, pretože nosíme frňák do vrchu a ony chudery budú celý rok maródné. Kedyž sme boli ešte trochu starší školáci, tož sa nám nikdy stalo, že sme prišli dom až k poledni. Jak sa, nedajbože, nekerém z nás rozjíždaly nohy z košťování všelijakého piťí, tož nás potom doma dobře poléčili prutem nebo řemeněm, podla teho co bylo zrovna po ruce. Jak sme měli ještě věc roků, ale rozumu nám nepřibylo, tož nás rači nechali tak, až nás to přejde. Ale nemysli si! Ani roby sa nenechaly vyplatit' enem tak. Už před moc roky, kdy sa ještě moc o emancipacii nemluvalo, si dovědly poradit'. Scházaly sa na šmigrůst v nějakéj chalupě a běda šmigrustníkovi, když tam vléz. Vrhnuť sa na něho krdel bab a dostal takého řezu jalovcem, že po zbytek šmigrůsta si vybíral z gatí jalovcové jehličí. Potem byl zdravý celý další rok a pamatoval si to léčení moc dlůho.“ „Stařičku, vám se to též přihodilo?“ zeptal jsem se opatrně.

„Ba takéj, synku, takéj, ale to sem byl ještě malý ogar. Šli sme s bratrancem po šmigrůstě a vlézi sme do jednéj takéj chalupy. Eště sme ani nezačali šmigrůstovat' a už sa na nás vrhlo pár starších cérek. Dobře sme dostali vlastníma jalovcama, ale jak roby viděly, že to nejsme ti, na keré čekajů, ale enom malí ogaři, tož nás nechaly tak, ale moseli sme slůbit', že to nikomu neřeknem. Ze strachu, z téj hrůze nebo ze škodoradostnosti sme zradili celé mužské pokolení. Sedli sme si na mezu nad chalupů, povybírali jalovčí z gatí a čekali, co sa bude dět' dál. K chalupě šel sůsedů starší Tonek a když nás viděl sedět' na mezi tož sa ptál: „Ogaři, co vy, vás šmigrůst už nebaví?“ „Ale baví, ale už nás bolíja nožiska,“ cigánili sme statečně a čekali, jak dopadne jeho návštěva v domě hrůzy. Za chvílečku vyletěl Tonek ze dveří jak papírový čert, jednu ruků si držál gatě a druhů ruků nám hrozil, že si to s nama vyřídí, až nás chytí. Jalovec vyletěl z chalupy za ním. Kůsek sme utěkali, ale když sme viděli, že sa zastavil, počkali sme, co bude dalėj.

Po cestě sa plantali dva starší chlapi. Podla jejich nejistého kroku bylo vidět', že už majů cosi za sebů aj v sobě. Zastavili sa s Tonkem a cosi mezi sebů rokovali a potom sa vydali takéj do téj chalupy, kde sa letos nadělovalo. Za chvílu bylo počut' veliký štabarc a kvičání, po chvíli sa vysůkál z okna ten mladší a utěkál dolu k potoku. Teho staršího a unavenějšího vyhodily roby dveřama. Byl rozgajdaný, jak kdyby zrovna vyléz z medvědího pelechu. Z gatí mu ještě trčál jalovec a z téj hrůze byl milý chlap načisto střízlivý. Jak uviděl Tonka, tož mu hrozil pěšťů a nadával mu do jidášů a zrádců. Teho dňa dopadlo velice špatně ještě hodně dalších šmigrůstníků. Příští rok sa tlupa amazonek zas přesunula do jinéj chalupy, aby znova oklamaly šmigrůstníky a nemusely čekat' až na přestupný rok, kdy si to s chlapama možů vyřídít' po svojém způsobu.

Časem sa cěrky povdávaly a rozešly po světě a my takéj. Začala nová móda, že sa cěrky zamykaly v chalupách anebo na šmigrůst odjely nekde pryč. A potom sa divily, že sů po celý rok nějaké chorlavé. No a včil sa ty správné předkřesťanské velikonoční zvyky ukazujů enem v múzeu," tiše dopověděl staříček a smutně hleděl z okna, kde po cestě přejelo občas jenom nějaké auto a "budače nebo šmigrůstníky" s jalovcem nebo tatarem nebylo vidět žádné.

„Asi sedíja doma u počítača aby nezmokli a místo jalovca sa ohánajů mailem, nebo čím," dopověděl staříček a zůstal dál zahleděný do světa svého mládí. Nalili jsme si ještě po štamprlce. Popřál jsem jim oběma hodně zdraví a šel jsem pomalu domů.

Uplakané počasí ještě podtrhlo moji smutnou náladu letošního Velikonočního pondělka.

Jak jsem po třetí potkal Janíčka zbojníčka

8. října 2009 byla v rožnovské knihovně sešlost, na níž byla pokřtěna a do světa poslána útlá knížečka pana Richarda Sobotky. Vyšla k padesátému výročí úmrtí valašského malíře Jana Kobzáně. V ní se, kromě fotografií krásných sgrafit, která malíř pro Rožnov vytvořil, dozví čtenář hodně zajímavých a neznámých příběhů z malířova života. Richard Sobotka měl opravdu šťastnou ruku, že tuto knížečku vytvořil. Potěšil tím jistě mnohé čtenáře svého díla a také obdivovatele malířského umění Jana Kobzáně. Dvojnásob potěšil i mne a moc mu za ni děkuji!

Když jsem si knížečku donesl domů, hned jsem si ji přečetl. Uvědomil jsem si, že je moc dobře, když nás pan Sobotka upozornil na poklady, které nám malíř Kobzáně v Rožnově zanechal a kolem nichž chodíme každodenně nevšímavě.

Po návratu z knihovny jsem přes protesty své manželky, že je už pozdní noční hodina, otevřel knížku „O zbojníkoch a pokladech“ a pokračoval jsem ve čtení. Vybavilo se mi mládí, kdy jsem podobná vyprávění poslouchal od staříčka: O tom, že v Suchém potůčku je poklad a místo ukáže polední stín staré jedle. Nebo o pokladu, který je ukrytý v místech pod Kršlů, kde byly Suřanské salaše. Prý je tam ve zbořeném sklěpku ukrytá zlatá kačena s káčaty a zlatýma vajíčkama. Jako děcka jsme též viděli „Nedobrého“ jak kličkoval po obloze, než zapadl do sousedního údolí, kde se potom stalo neštěstí, protože tam vyhořela chalupa (asi kulový blesk).

Staříček vyprávěl o lidech, které znal a kteří uměli i jiné věci než jíst chleba. Dokázali lidem poradit, pomoci, nebo naopak počarovat nebo jinak poškodit. Také hodně povídání bylo o kouzelných knihách, pomocí nichž bylo možno vyvolávat a zaříkávat duchy. Později vyprávěl otec o lidech, kteří se věnovali spiritismu a magii, a často divně skončili. V lepším případě v blázinci. Velice nás před takovou literaturou varoval.

Jako částečně pravdivé povídání se ukázala pověst o zlatém kalichu a jiném nádobí, které je také kdesi v horách zakopáno (později opravdu byl při rekultivacích v Huslenkách vybagrován zlatý kalich ukrytý v hromadisku kamení na konci pole; asi jej tam ukryl některý z protestantských kazatelů, když mu hrozilo nebezpečí?). Mnoho a mnoho jiných vyprávění, která jsem v dětství slyšel a bohužel zapomněl.

Jako asi osmiletý školák jsem dostal od strýce Sívkového druhé vydání krásné Kobzánovy knížky „O zbojníkoch a pokladech.“ Velice se mi líbila a četl

jsem ji stále dokola. Protože mně jazyk knížky a svět, o kterém malíř psal, byl velice blízký, snil jsem také o pokladech, které jsou někde i v našich horách zakopané. Vžíval jsem se do jeho pocitů, protože místa, kde jsem vyrůstal, byla podobná jako na Liptálských pasekách, jako ostatně mnoho jiných míst na Valašsku. Abych nebyl při čtení a snění vyrušován rodičovskými příkazy, co musím ještě dělat, vynašel jsem si na čtení a sny místo na ploché střeše na přístřešku za chalupou. Jednou se stalo, že jsem byl objeven. Aby se nepříšlo na to, že čtu knížku kdesi jinde než u stolu, nechal jsem ji na střeše, s úminkem, že se potom pro ni vrátím a uložím ji na poličku. Bohužel jsem na ni zapomněl a po týdnu špatného počasí jsem ji našel v ubohém stavu. Více než výchovná výplata mne bolelo její zničení. Teprve až v roce 1980 jsem si koupil třetí vydání. Ale to už jsem byl dospělý a na druhém konci Valašska.

Druhé setkání s Kobzáňovým dílem bylo až o prázdninách v roce 1957. V mojí rodné obci Hovězí se stavěla nová budova školy. Vstupní část měla být vyzdobena freskou s valašskou tematikou, jejímž autorem byl Jan Kobzáň. Byl jsem sice už v Rožnově, ale s mým otcem, velkým obdivovatelem Kobzáně, jsme zašli za otcovým švagrem, strýcem Sedláčkem. Strýc bydlel poblíž nové školy a občas vypomáhal se svým koňským potahem při její stavbě, takže tam byl jako doma. Ukázal nám celou školu i dokončovanou fresku. Na lešení pracoval obyčejný starší člověk, oblečením připomínající spíše zedníka. Potichu jsme jej chvíli pozorovali, ale strýc nás raději dekoval pryč, ať nerušíme. Pan Kobzáň je prý velice hodný člověk, ale když pracuje, tak pracuje! Ještě nám povídal, že na obraz, který bude namalován, se spotřebovala celá fůra slámy, kterou spálili, a její popel použil malíř do barev.

Můj otec si malíře velice vážil pro jeho lásku k našemu kraji. Také část životního osudu měli podobný. Oba vyrůstali na pasekách, mimo vlastní rodinu. Oba byli během okupace v odboji. A oba byli za svou činnost odměněni velkým zklamáním z let, která po válce následovala.

Ještě se vraťme ke stavbě hověžské školy. Nedá mi, abych nevzpomněl ještě na jednu shodu okolností: Při zemních pracích při výstavbě školy byl nalezen hrnec mincí a zlatých českých grošů. Nálezci si jej sice částečně rozebrali, ale asi se někdo v hospodě pochválil. Hned na druhý den už tam bylo SNB a všichni museli mince vrátit. Nález byl potvrzením pověstí, že kromě zbojníků byly a jsou na Valašsku i poklady!

Ještě jednou musím Richardu Sobotkovi poděkovat za krásnou knížku, která mi umožnila další setkání s dílem spisovatele a malíře Jana Kobzáně.

Vzpomínky na dětství

„Kdy už bude konec té války?“ slýchali často moji rodiče. Slíbili mi totiž náušnice, po kterých jsem velmi toužila, ale až bude po válce. Konečně jsem se dočkala. Operaci s propíchnutím uší a navléknutím náušnic měl provést maminčin bratranec, rožnovský hodinář, Josef Bradáč. Bydlel v Chobotě, a to znamenalo projít rozstřílenou Horní ulicí. Tenkrát jsem poprvé uviděla hrozná stopy války. Ohořelé zdi domů, osamělé komíny trčící k obloze. Najednou mi moje náušnice připadaly velmi nepatřičně.

V Rožnově jsem bydlela u svých staříčků na Tyršově nábřeží v prvním, tehdy obecním domě. Na prostranství za dům začali svážet zbytky zničených domů. Samozřejmě nás ty hromady sutin lákaly, ale měli jsme přísný zákaz si hrát na troskách nešťastných lidských osudů. Brzy ale vše zmizelo a za domem začaly vyrůstat dva další obecní domy. A brzy se stěhovaly nové rodiny s dětmi a nám přibyli noví kamarádi.

Jako všechny děti, které bydlí u řeky, i my jsme si u Bečvy často hráli. Tenkrát byly její břehy hustě porostlé vrbami, kam se dalo dobře schovat. A jako všechny děti, které bydlí u řeky, jsme i my občas lovili rybky a pak si je, dobře ukrytí ve vrbičkách, na malém ohníčku opékali. Naše rybářské nářadí bylo velice prosté. Vrbový prut, nějaká silnější nit a ohnutý špendlík. Museli jsme si ovšem dát velký pozor, aby nás, malé pytláky, nepřistihl pan učitel Vojtěch Zelný. Bydlel ve vilce u Bučiského mostu a byl nadšený rybář. Jeho žáci o něm dokonce složili říkanku. Dala se také zpívat na nápěv písničky „Na Santově kopec“.

*Supluješ, Vojtěše,
ke svojí potěše,
děti učíš hravě,
ryby chytáš dravě.*

Pan učitel nás nemilosrdně proháněl. Bylo věcí cti nedat se chytit.

Bečva mi šuměla do usínání i ranního probouzení. Několik let hnízdily na jejím břehu dva páry racků. Mohla jsem je pozorovat ráno, ještě z postele, jak krouží nad vodou a loví ryby. Řeka také voněla zvlášť před deštěm. Tu specifickou vůni jsem už nikdy u žádné řeky nezaznamenala.

Bečva ovšem dovedla být i krutá. Stalo se to někdy začátkem 30. let. Tu událost, které dnes říkáme blesková povodeň, znám z vyprávění své

maminky. Byl krásný letní den, kolem řeky se slunilo a koupalo hodně lidí a nikoho neznepokojovalo, že kdesi v dálce občas zahřmělo. Nad Horní a Prostřední Bečvou se strhla prudká bouřka. Všechny horní přítoky Bečvy se rozvodnily, korytem se hnala ničivá vlna, která brala všechno, co jí stálo v cestě. Varování o nebezpečí přicházelo na poslední chvíli, lidé v panice utíkali od vody. V tu dobu se v Bečvě koupaly děti z Ostravy, které byly na ozdravném pobytu v budově Ligy proti tuberkuloze (dnešní sídlo Základní školy praktické). Bohužel, jeden chlapec už nestihnul před vodou prchnout. O této tragedii se pak v Rožnově dlouho povídalo.

My jsme se chodili koupat na dolní splav. Ovšem vždycky jen po pravém břehu řeky. Za bučiským mostem vlevo bylo nepřátelské území, kterému bylo lepší se vyhnout. Mezi mládeží obecních domů a Bučisk trval totiž válečný stav. Kde byly kořeny těch sporů, nevím, naštěstí šlo většinou jen o slovní přestřelky, ale občas přiletěl i nějaký kámen. Po mnoha letech, to jsem už pracovala ve Valašském muzeu, přišla na prázdninovou brigádu mladá studentka z Ostravy. Když jsem zjistila, že její otec vyrůstal na Bučiskách, o našich dětských bojůvkách jsem se jí zmínila. Tatínek mi potom vzkázal, ať si dám pozor, že ještě není dobojováno. Moc mě to potěšilo, tradice jsem vždycky ctíla.

Hodně času jsme také trávili na Palkovni. Znali jsme tam každý strom, věděli jsme přesně, kde rostou klouzky, kde kozáky nebo křemenáče a kde určitě najdeme praváky. Voněla tam mateřídouška a ke konci prázdnin kvetly koberce vřesu. První jahody jsme sbírali vždycky na Palkovni, tam kde byly ještě patrné základy Slunečních lázní.

Příroda Palkovny dostala dvě devastující rány. První byla zřízení motokrosově dráhy v padesátých letech. Její stopy jsou patrné ještě dnes. A pak skládka komunálního odpadu na protější stráni. Často hořela a voňavý lesní vzduch byl už jen vzpomínkou.

Kousek nad místem, kde je dnes útulek pro psy, rostl suchopýr. Říkali jsme té rostlince vousy svatého Ivana. Na konci prázdnin, když jsme z Rožnova odjížděli, jsme si několik snítek utrhli, pro vzpomínku na krásné prázdninové dny. Po zřízení skládky lokalita zmizela. I když je skládka dávno zrušená a rekultivovaná, suchopýr se už nevrátil.

Občas chodím na procházky po místech svého dětství. Když dnes jdu Meziříčskou ulicí, kolem různých provozoven a skladů stavebního materiálu, v mých vzpomínkách tam na Jaksíkových a Holubových polích stále zraje obilí a kvete růžově pohanka. A taky voní káva. Nedaleko na nábřeží, u své vilky,

měl pan Zdeněk Molitor pražírnu kávy. V obchodech se pak prodávaly balíčky s nápisem – „Molitorova káva zdraví a sílu dává“.

Rožnov se tolik změnil. Zmizelo Borčí, z toho krásného lesa zbylo jen torzo. Každý týden jsme do Borčí chodili s baťůžky sbírat šišky, aby měla stařenka otop při vaření oběda. Omezeným přidělem uhlí se šetřilo pro zimní měsíce.

Zmizely samozřejmě i domy. Vzpomínám si na jednu chaloupku, která stála u kostela za domem, kde je dnes CHKO. Bydleli tam jen staří lidé, a proto mi bylo divné, že odsud bylo slyšet housle. Postávala jsem u okna a viděla, jak tam s vervou a bez not hraje mladý muž. To bylo moje první setkání s Jarošem Frydrychem, který v tom domečku pobýval u své stařenky. Až po mnoha letech, když pracoval s mým manželem v propagačním oddělení Tesly a často jsme se vídali, přiznala jsem se mu, jakou měl kdysi obdivovatelku. Překvapovalo mě, jak byl tento mimořádně nadaný člověk skromný.

V loňském roce byla zbořena jedna z posledních rožnovských dřevěných chalup na Drahách, dnes vlastně Kramolišově, Pavelkova chalupa č. 72. Měla jsem k ní osobní vztah. V letech 1959–60 jsem tam u svých příbuzných bydlela. Genius loci toho místa dovedu těžko popsat. Vždycky, když jsem brala za kliku vstupních dřevěných dveří, měla jsem zvláštní pocit. Ty dveře pocházely ze starého rožnovského kostela, který byl v polovině 18. století zbořen. A mně se zdálo, jako bych se řadila ke všem těm generacím rožnovských obyvatel, kteří těmi dveřmi procházeli a kteří i se svými osudy odpočívají na starém, dávno zrušeném, hřbitově u kostela.

Chalupa na Drahách byla místem setkávání naší velké rodiny. Většina jejich členů tady už není, ale nějakým zvláštním způsobem tam byli stále přítomni. Víím, že to místo opravdu zmizí, až zmizí z mé paměti.

Po dlouhé době jsem zase jednou zašla na Palkovnu. A byly tam, na stejném místě jako před lety. A tak jedna jistota pro mě důležitá zůstala. Na Palkovni stále rostou na svých místech hříbky.

Říká se, že stáří je smutné. Možná je, možná si už brzy nebudu pamatovat, co bylo předcházející den k obědu. Ale na procházky v Aleji vzdechů v Hájnici se svojí první láskou si pamatuju velice přesně. I když ta alej už dávno neexistuje. Stáří přece může být i krásné, když můžeme tak cestovat po minulosti.

Doubravka Vejmelková, 2010

Meluzína

Větrem zohýbané větve starých lip se pokoušejí zcela bezostyšně nahlížet okny do prostorné kuchyně, kde si na koberci-hadráku hrají dvě malé holčičky.

U plotny bílých kachlových kamen připravuje stařenka oběd. Dnes se rozhodla pro bramborové placky, které celá rodina miluje a obě holčičky je mají za největší dobrůtku. Stařenka je totiž peče přímo na vydrhnuté plotně. Hotové skládá do litinového kastrolu, který má připravený v teple, v troubě. Mezi upečené placky vždycky vloží kousek zlatavého másla, které se rozpouští stejně rychle jako zbytky sněhu pod paprsky jarního sluníčka.

Ale dnes je všechno jinak. Zrovna dnes se stařence jaksi nedaří. V kamnech ne a ne pořádně hořet, těsto se stále lepí, venku je zima, od rána fouká severák. To asi on je příčinou špatného tahu v kamnech, protože nepomáhá ani přikládat krásně vysušené šišky, kterými vždy stařenka rychle plotnu rozpálí. Jen hodiny na stěně si tikají stále tu svou, i když dnes má stařenka pocit, že i ty se spikly proti ní, že si se severákem dávají jakýsi rychlostní závod. Navíc se každou chvíli od koberce ozve: „Stařenko, kdy už budeš mít nějaký ten placek hotový, my už máme hlad.“

„Kakrholti jedni,“ zanádvává stařenka, „eště vy mňa otravujte. Jak by toho už dnes nebylo dost. No, opravdu, když sa daří, tož sa daří. A eště gajduje ta protivná meluzína!“

„Stařííí, co je to meluzína?“ zeptala se starší holčička.

No a k temu všeckému eště měř na starosti tak zvědavé děcka, co sa furt na cosi vyptávají. Ach, bože, jak já negdy závidím tej susedce Filoméne, co sa stará o dva ogary. Pravda, v jedném kusi cosi zašívá a láce, protože ogařiska zblýňajú po kdejakých zgrapách a stromoch, ale aspoň sa furt na cosi neptajú, jak ty naše dvě. To aby byl člověk přinejmenším filozófem a ne obyčejnú robú, posteskla si v duchu stařenka.

Chvíli ještě přemýšlí, jak odpovědět, aby děcka dala pokoj, a po chvíli dostává nápad. Což tak zkusit je trochu postrašit, ať může v klidu dokončit už tak opožděný oběd!

„Meluzína? Tož to je taká velká, stará roba, co chodí za větrných dnů po dědině a sbírá do pytla nebo do lochtuše nepodařené, oštarné děcka, co furt kvičá a nedajú člověku pokoj.“

Tak, a je to, myslí si stařenka, snáď dají konečně pokoj a já můžu začít péct.

„Stařenko, a jak ona pozná, ve které chalupě jsou ta zlobivá děcka?“ ozvalo se v zápětí od koberce.

Ve stařence hrklo jak v těch hodinách na stěně. Vůbec nepočítala, že by holčičky pokračovaly ve všetečných otázkách. Zapomněla, že kromě celé domácnosti se stará také o výchovu dvou nesmírně zvidavých děvčátek své dcery, která začala spolu se svým manželem dojíždět do obřího podniku Tesla hned, jak přestala malou kojít. Roční a čtyřleté dítě svěřila s důvěrou do rukou své matky, tehdy energické, pečlivé, čistotné, trpělivé a laskavé ženy, která pro ni byla vším. Věděla, že také obě holčičky svoji stařenku bezmezně milují, a tak mohla v klidu každý den dojíždět do zaměstnání.

„Panenko skákavá, já snáď ten dnešní oběd v klidu nedodělám,“ povzdechla si stařenka a zabloudila bezradně pohledem k oknům, jestli se už aspoň vítr uklidnil. Najednou jí srdce poskočilo radostí, protože to, co viděla, jí pomohlo ve vizuálním zhmotnění Meluzíny! Po cestě před okny domu právě procházela pomalým rozvázným majestátným krokem urostená stará paní, kterou stařenka znala. Pocházely totiž ze stejného místa zpod Soláně, kde se stařenka narodila. Pravda, paní byla z lepší, bohaté rodiny, proto se také jinak oblékala, než ostatní venkovanky, ale to bylo právě to, co se nyní stařence hodilo.

„No, jak to pozná, jak to pozná... tož docela lehký to pozná. Dívá sa na ty lípy a ony jí svými haluzámi ukazujú, kde v chalupě majú oštarne neposluchy. Šak sa dívajte, včil' tý haluziska ukazujú akorát do našich oken. A jesli ňa neprestanete furt čímsi otravovať a meškať od práce, tož tú Meluzínu zavolám. Ať si vás s pánembohem zebere. Šak už ju vidím, už ide. Podťte sa na ňu podívať!“

Zvědavost byla tou silou, která zvedla starší holčičku ze země k oknu, aby se podívala. A opravdu! Po cestě šla, co noha nohu mine, vysoká statná žena. Ne s pytlek nebo s trávnicí, ale s prázdným ruksakem přehozeným přes rameno. A to její podivné oblečení!

Měla dlouhý zelenkavý kabát, kterému se říkalo montgomerák, zpod něj trčely nohavice šedivých kalhot, na nohou festovní boty a na hlavě černý bareť-rádionku, nasazenou šikmo k pravému uchu. Větrek uvolněný pramen dlouhých šedivých vlasů jí poletoval nad ramenem jak zmítající se hádátka.

Zvědavost vystřídal strach. Dívenka odskočila od okna se zděšením v očích, neschopná jakéhokoliv slova. Copak takhle se oblékají ženy, natož

stařenky? Honilo se děvčeti hlavou. Stařenky přece nosí šaty nebo sukně a na hlavě pečlivě uvázaný šátek. A vlasy si splétají do copánku, který si pak omotají kolem hlavy a vytvoří si korunku nebo copánek stočí do drdůlku. Krátký kabátek nebo vlňák, to ano, ale takové kabátisko?! To je opravdu podivná osoba, dále v duchu uvažovala holčička.

„Tož vidíš, že si nevymýšlám. Na vlastní oči jsi tú Meluzínu viděla. A jestli nechceš, abyste skončily v tem ruksačisku, tož od včilška budete potichu jak pěny, budete si spolem hrát a mňa konečně necháte dodělat ten oběd. Tata s mamú za chvílu přijedú z práce a já jim nemám co podat k snědku,“ pravila stařenka.

Po celý zbytek dne by nikdo ve vesnici nenašel hodnějších dětí. A také později, když bylo venku nevlídno, kvílel vítr, nedalo se jít ven a děvčata začala z dlouhé chvíle zlobit, stačilo pohrozit zavoláním Meluzíny a byl opět klid. Stařenka však na svůj originální výchovný manévr přece jen doplatila. Pokud vítr kvílel někdy v noci, strach z Meluzíny vehnal obě holčičky do stařenčiny postele. Tam, v bezpečí schoulené každá pod jednou paží, usnuly, zatímco stařenka se bála pohnout, aby malé strašpytle neprobudila.

Mnohem později, vlastně až v dospělosti, se děvčata dozvěděla, kdo byla Meluzína. Že tato stará paní žila sama, proto si jednou za čas dojela do vesnice udělat větší nákup. A aby se jí lépe nesl, složila jej do ruksaku. Obchod byl ve druhém domě nad bydlíštěm děvčat, musela tedy jít Meluzína nutně kolem nich.

Obsah

Předmluva	1
Doba předvelikonoční – rapačování, Julie Radhošská	2
V těch časech, Julie Radhošská.....	4
Dobrá rada nad zlato, Mira Baštánová.....	5
Cizinka, Anna Čubová	6
Kotáry, Anna Čubová	7
Roráty, Anna Čubová	8
Trampoty, Anna Čubová	9
Zavináč, Anna Čubová	10
Jak jsem poznal baču – pana Blinku na Černé hoře, Jaroslav Hlaváč.....	11
Dvě setkání, Pavel Hon	15
Jak jsem přišel do Rožnova, Pavel Hon.....	17
Piškotová korunovace, Pavel Hon.....	19
Koleda na saních, Helena Polášková	20
Můj první závin, Helena Polášková	22
Zpívaly i celé rodiny, Helena Polášková	24
Město v paměti trošku jinak, Lýdie Repková.....	26
Chudoba, Lýdie Repková	28
Úsměv Mony Lisý, Richard Sobotka	29
Mediální sláva, Jan Surý	31
Staré a nové věci, Jan Surý	33
Uplakané Velikonoce, Jan Surý	35
Jak jsem po třetí potkal Janíčka zbojníčka, Jan Surý	38
Vzpomínky na dětství, Doubravka Vejmelková	40
Meluzína, Františka Venclová.....	43

MĚSTO v mé paměti IV.

soubor literárních prací tvůrčí seniorské skupiny

2010

Práce nebyly jazykově a stylisticky upravovány.

Projekt „Město v mé paměti“ je finančně podpořen z programu „ČSOB a Poštovní spořitelna pro podporu regionů“.

Vydala Městská knihovna Rožnov pod Radhoštěm
Bezručova 519, tel 571 654 747, mobil 777 808 695
e-mail: knihovna@knir.cz, <http://www.knir.cz>

pod záštitou Obce spisovatelů Praha